

Nº8 (24.290)

Гъуазджэм и бзэр тэрмэш **КУЭНЫКЪУЭКЪЫ**М

2-нэ нап.

У нагъуэшх уэхэг 2-нэ нап.

Тхьэмахуэм щэ къыдокІ

LPSTX3 CALPA

2-нэ нап.

• И уасэр зы тумэнщ

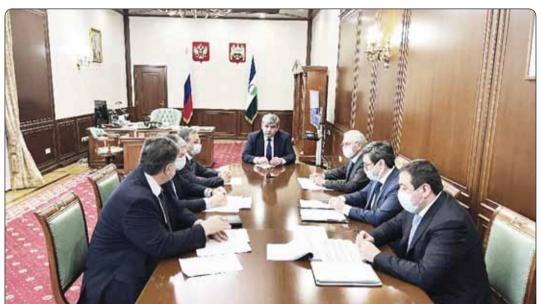

Дин лэжьакіуэ

Зимычэзу зыгъэпсэхугъуэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэр **щІыналъэм коронавирус** гугъум гъуным теухуа зэхуэс нэхъыщхьэ Пагуэ Жырас**иджыблагъэ иригъэкіуэ**- лъэн зэрыжиlамкіэ, дызэкІащ.

КъБР-м и Правительствэм и КъБР-м и Іэтащхьэм и Ад- хъуащ. «КъекІуэкІ узыфэхэр министрацэм и УнафэщІ псом хуэмыдэу сабийхэм «Роспотребнадзор»-м щІыналъэ къудамэу КъБР-м ящыщу сымаджэ хъум я

ЗэІущІэм хэтахэр щІына- яутІыпщыркъым, Республикэм и Ізтащхьэм лъэм щыщы!э щытык!э тепсэлъыхьащ. узыфэм зыщемыгъзуб- КъБР-м и санитар дохутыр рыт тхьэмахуэм щІыналъэм коронавирус узыфэмрэ пы-КЪРИХЬЭЛІАЩ хусыхумрэ лъагэу зыкъыщаІэтащ, сымаджэхэм я Мухьэмэд, яхуэлъэщ. Зи еджапіэ кіуэи гъуэ ныбжьым ит сабийхэм КъъР-м узыншагъэр хъумэ- классхэм щеджэ ціыкіухэр унафэщіхэм гъэмкіэ, щіэныгъэмрэ щіа- 6 пщіондэ зимычэзу зы- Іэмалхэр

еджапІэм кІуэнущ. Апхуэдэу ныбжьыщІэхэм щІэныгъэ гуэдзэ езыт ІуэхущІапІэхэр зэхуащІынущ. Псори зэхэту сабий мини 102-рэ хуэдиз унэм дагъэтІысхьэжынущ. ЦІыхухэр уэру зэхэмыхьэн икІи коронавирусым земыгъэубгъун щхьэкІэщ мып-Унафэщі Мусуков Алий, бжыгъэми хэпщіыкіыу хэ- хуэдэ чэнджэщ къыщіыхэтлъхьэр. НэгъуэщІ Іэмал диlэкъым», - жиlащ Пагуэ Жираслъэн.

2022 гъэм щІышылэм (январым) и 27, махуэку

ЗэІущІэм щытепсэлъыхьащ санитар мардэхэмрэ лъэм щышыіэ щытыкіэм щыіэм и унафэщі Пагуэ бжыгъэм процент 54-кіз хэ- эпидемологие щытыкіэр зэ-Жыраслъэн, КъБР-м и Пра- хъуащ. Абы къыхэкІыу, Опе- тезыуІэфІэ хабзэхэмрэ зэравительствэм и Унафэщіым ративнэ штабым чэнджэщ гъэзащіэми кіэлъыплъын и къуэдзэ Хъубий Марат, къыхилъхьащ 1-8-нэ, 10-нэ зэрыхуейр. ІуэхущІапІэхэм я лэжьыгъэр нымкіэ и министр Къалэбатэ яутіыпщу, щіышылэм и пэіудзауэ къызэрагъэпэ- къызэщіэмыкіуэну, іуэху Рустам, КъБР-м егъэджэны- 26-м щегъэжьауэ мазаем и щын, иджырей технологие екіуэкіым я нэіэ трагъэты кагъэсэбэпу, ну. лэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ и гъэпсэхугъуэм ягъэкіуэну. ціыхухэр зэхэмыхьэу ар министр Езауэ Анзор сымэ. 9-нэ, 11-нэ классхэм щІэсхэр егъэкІуэкІын зэрыхуейм и

гугъу ящІащ. Мы унафэм хеубыдэ къэрал ІуэхущІапіэхэмрэ къулыкъущіапіэхэмрэ Іуэхурэ гукъеуэкІэ захуэзыгъазэ цІыхухэр къеджэныр палъэкіэ зэрызэпагъзур, къэрал Іуэхутхьэбзэхэр электрон жыпхъэм иту цІыхум зэрыдехеплинатинур, тхылъымпІзхэр зы шхьэгъубжэкІэ къыІахыу зэращІынур.

Къалэбатэ Рустам хъыбар къызэритамкІэ, КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкІэ и министерствэм коронавирусымкіэ и колл-центрым и лэжьыгъэр щІигъэхуэбжьащ, къуэпсыбэу зэхэт икІи зыуэ щыт «122» каналыр Налшык къалэм коронавирус узыфэр зыпкърытхэр къыщахутэ икІи щагъэхъуж поликлиникэхэмрэ амбулаторэхэмрэ ирапхащ, мы лъэхъэнэм шІыналъэхэм щыІэ сымаджэщхэри абы хуэкІуэнущ. Узыфэр япкърыту гурыщхъуэ зыхуэзыщІхэм я деж къыщегъэжьауэ сымаджэхэм щыщіэкіыжу а номерымкіэ псалъэмэ, пщІэ щІамыту дохутырхэр къайпсэлъэнущ, зрахьэлІэн хуей хущхъуэхэмкІэ чэнджэщ къраты нущ. Іэмал щимыІэжым деж, тест ятыну е КТ жыхуахуэдэ компьютер гъуджэ ирагъэшІыну сымаджэщ ІуэхущІапІэхэм яунэтІынущ.

КъбР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек зэхуэсым хэтахэр къыхуриджащ щІынажэщ-махуэ ямыІэу щыкІэлъыплъыну, гукъеуэ яІэу закъыхуэзыгъазэ цІыхухэм жэуап иратыжыну, ме-

ШУРДЫМ Динэ.

Хабзэхъцмэхэм я лэжьыгъэр зыхуэдар къапщытэж

КъБР-м щы із МВД-м и кол- хъаджагъэм ебэнынымкі з хуащіхэм нэхъ жыджэру легием и зэіущіэм. Абы зыхуагъэувыжа къалэнхэм щытепсэлъыхьащ ведомс- хъарзынэу пэлъэщащ. Блэтвэм 2021 гъэм ири- кla илъэсым lэщэр къагъэгъэкіуэкіа лэжьыгъэхэм сэбэпу ялэжьа щіэпхъаджакърикіуахэмрэ дызытехьа гъэхэр, хъунщіэныр, дыилъэсым зэфіагъэкіыну гъуэныр, экстремизм, теркъагъэлъэгъуа Іуэхугъуэ- роризм унэтІыныгъэ зиІэ дин зэпэщІэувэныгъэхэм

ЗЭІУЩІЭМ хэтащ КъБР-м и Парламентым и УнафэшІ Егоровэ Татьянэ, КъБР-м ри ирахьэлІзу ирагъэкІуэкІа ным цІыхухэр къыхуезы- дэуи лъэпкъ проектхэр гъэщыІэ федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ Мэкъуауэ Тимур, республикэм и Іэтащхьэм хабзэхъумэ ІуэхущІапІэхэм я хъыбарегъащІэ технологи-

унафэшІхэр. Ведомствэр блэкІа илъэ- гъуэр сым зэрехъуліамрэ адэкіэ пэщіэтыным къапэщылъхэмрэ теухуауэ цІыхухэм драгъэкІуэкІ лэзэхыхьэм къыщыпсэлъащ жьыгъэхэм мыхьэнэшхуэ КъБР-м къэрал кіуэці Іуэху- зэраіэр. Абы и лъэныкъуэкіэ хэмкіэ министру щыіэ Пав- щіалэгъуалэм нэхъ щіэлов Василийрэ республи- гъэхуэбжьауэ Іуэху пыухыкэм щыіэ МВД-м и деж кіахэр ядегъэкіуэкіын зэрыщылажьэ Жылагъуэ сове- хуейр къыхигъэщащ КІуэтым и тхьэмадэ Мэкъушэ кіуэ Русланрэ. Министрым къы- къемызэгъхэр зыщІэ ныбхигъэщащ ціыхум и узын- жьыщіэхэм бгъэдыхьэкіэ шагъэм зэран хуэхъун удын щхьэхуэхэр къахуэгъуэтыпхьэлъэ едзыным, хъунщІэ- хъэщ. Адрей ведомствэхэм ным, дыгъуэным теухуауэ я лэжьакіуэхэр фи гъусэу ялэжь Іуэхухэм зэрыхэщіар, интернет-напэкіуэціхэр щіэкъыщіагъэща щіэпхъаджа- фплъыкіын хуейщ, балигъэхэм я бжыгъэм проценти гъыпІэ имыува ныбжьы-5,4-кІэ зэрыхэхъуар, апхуэ- щІэхэр хабзэр къызэпыудыдэу гъуэгу-транспорт къэхъукъащІэхэри 14,4-кІэ нэхъ мащІэ зэры-

КъБР-м щыІэ МВД-м и лэжьыгъэм арэзы къызэрищІым и гугъу щищІым, Klyэкіуэ Казбек жиіащ: «2021 гъэм республикэм къэрал икіи жиіащ ахэр я нэіэ щіэт кіуэці Іуэхухэмкіэ и орган- щіыналъэм щыіэ щытыкіэм хэр, коронавирусым дызри- щыгъуазэу гъзува эпидемие щытыкІз хъзр, къыхуриджащ цІыхугугъум емылъытауэ, жыла- хэм щ эх-щ эхыурэ епсэлъэшынагъуэншагъэр ну, щІэпхъаджагъэ илэ-

Кіуэкіуэ Казбек хэтащ къызэгъэпэщынымрэ щіэп- жьынкіэ гурыщхъуэ зыкъэхъукъащІэр нэхъ мащІэ хъуащ. Шэч хэмылъу, ар республикэм щы в МВД-м и зэпыудын хуейщ, Іуэху пщэ къыдэхуэ къалэнхэми. ІэщІагъэліхэм я къару псо- мыщхьэпэхэр къэгъэхъулэжьыгъэм и фІыгъэщ.

Апхуэдэу республикэм и хъэщ», этащхьэм къыхигъэщащ Казбек. ехэр къагъэсэбэпу жылакъызэрагъапцІэм Казбек. «Хабзэм ным къыхуезыджэхэр жыпроцент джэру къыщІэвгъэщыфын папщіэ», - къыхигъэщащ

шІыналъэ унафэщІым. къигъэлъэгъуащ полицэм и участковэхэми къалэнышхуэ я пщэ къызэрыдэхуэр зэрыщытып-

дэлэжьэну.

«Фи лэжьыгъэм унэтІыныгъэ нэхъыщхьэу къыщонэж экстремизмэм и ліэужьыгъуэ псоми фыпэщІэтыныр. Лъэпкъ зэхэгъэж щІыным, къыхуеджэным теухуа хабджэхэр жэуапым ешэлІапхъэщ»,

МВД-м и лэжьыгъэм мыхьэнэшхуэ щызиlэ унэтlыны- къыщlэгъэщын, гъэхэм ящыщщ гъуэгум шынагъуэншагъэр къыщызэгъэпэщыным ехьэлІар. «Бжыгъэхэм къызэрагъэ- тыныгъэхэм къыщхьэщылъагъуэмкіэ, нэгъабэ рес- жыпхъэщ, я хьэрычэт Іуэхупубликэм и гъуэгухэм къыщыхъу автомобиль зэ- административнэ текъузэжьэхэуэхэр процент 14,4-кІэ, гъуэгу-транспорт къэхъукъа- НаркотикхэкІхэр зэрызэращіэхэм хэкіуэдахэм я бжы- гъэкіуэкіым гъэр процент 15,5-кІэ нэхъ бгъэдыхьэкІэщІэхэр хэфлъмащІэ хъуащ. Апхуэдэу хьэ, ахэр къызэрырашэ лъащытми, гъуэгум къыщыхъу насыпыншагъэхэр нобэкІэ щІыным, а щхъухьыр зэгугъуехь нэхъыщхьэу диІэхэм ящыщщ. Шэч хэмылъу, апхуэдэ къэхъукъащіэхэр хущіэкъу. куэдкІэ елъытащ автомобиль гъуэгухэм я щытыкіэ- хэм щхьэкіэ фіэкіыпіэншэу ми. Иужьрей зэманхэм республикэм и гъуэгухэр къэ- ящІэн хуейщ, зэхащІыхьа гъэщіэрэщіэжынымкіэ лэ- щіэпхъаджагъэу жьыгъэшхуэ щокІуэкІ. Блэ- гъэщхэр нэхъыбэу щытып-Республикэм и Іэтащхьэм кІа илъэсым зэрагъэпэщы- хъэщ абы папщІэ. Аращ жащ гъуэгуу километри зэлъытыжар хабзэм и къа-195-м щІйгъў, ар зэфіагъэ- рур, захуагъэр зыхащіэнымнэхърэ хуэдэ 1,5-кІэ нэхъы- шагъэр къызэрызэригъэ-

бэрэ къыщыхъуу къалъыта щІыпІэ шынагъуэу 50-м видеокамерэхэр щагъэуващ. Дэ ди къалэнщ гъуэгу шынагъуэншагъэр къэмыгъэхъунымкіэ едгъэкіуэкі іуэхухэм адэкІи хэдгъэхъуэну, дыхущІэкъупхъэщ гъуэгутранспорт къэхъукъащІэхэм фэбжь хэзыххэр нэхъ мащІэ тщІыну, абы ипкъ иткіэ «ФІагъ лъагэ зиІэ икІи шынагъуэншэ гъуэгухэр» лъэпкъ проектыр гъэзэщіэнымкіэ жыджэру дызэдэ-лэжьэну», - жиіащ Кіуэкіуэ Казбек

Республикэ унафэщІыр къытеувы ащ хабзэхъумэ 1энатіэм и лэжьакіуэхэм корзэншагъэхэр ткІийуэ къы- рупцэм пэщІэтынымкІэ я «Бюджет мылъкур, апхуэзэщІэнымрэ коронавирус жиlащ Кlуэкlуэ узыфэ зэрыцlалэм пэщlэтынымрэ къыхуаутІыпщ ахъшэр зэхэзыдыгъуэхэр апхуэдэ Іуэхухэр къызэпыудын хуейщ. Абы къыдэкІуэуи хьэрычэтыщІэхэм я хуихэм лъабжьэншэу иращІэкІ ныгъэр щыІэн хуейкъым. пэщІэтынми гъуэхэр зэрыхъукІэ зэхуэрызэбграгъэкІым ткІийуэ фызэрыпэщІэтыным фы-

Ялэжь мыхъумыщІагъэтезыр зэрахьынур цІыхухэм къышІазыхуагъэувыжам кіэ, къэралым и шынагъуэнбэщ. ЩІзуэ зэхалъхьа мар- пэщыфынумкіэ ціыхухэм яІэну фІэщхъуныгъэр,

зекіуэ зэпрыкіыпізу 243-рэ жиіащ Кіуэкіуэ Казбек. ТХЬЭХУЩЫНЭ Ланэ.

ЩІЫНалъэ зыужьыныгъэр я нэіэ щіэтщ

бек видеозэпыщіэныгъэ Іэмалхэм русымрэ тыншу зыпкърыкіхэр нэтету иригъэкlуэкlащ «муниципаль- хъыбэ зэрыхъур. Амбулаторнэу нонэ сыхьэт» зэlущlэр. Абы хэтащ бэкlэ ягъэхъуж цlыху 6758-рэ мэхъу, КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий, КъБР-м и Іэта**шхьэм и Администрацэм и унафэщ** Къуэдзокъуэ Мухьэмэд, КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІым и япэ къуэдзэ Къуныжь МуІэед, Правительствэм и Унафэщіым и къуэдзэ Хъубий Марат, министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ я тхьэмадэхэр, шІыналъэ администрацэхэм я Іэтащхьэхэр.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэлъыхьащ къалэхэмрэ щІыналъэхэмрэ лэжьыгъэр зэтеубла зэрыщыхъум. КъБР-м и Іэтащхьэм япэу зи гугъу ищ ар эпидемиологие щытыкІэрщ. Абы къыхигъэщащ, зэрыхуагъэфэщам хуэдэу, сымаджэ хъухэм я бжыгъэр зэрыхэхъуэр, зы жэщ махуэм ПЦР-тестхэмрэ экспресс-тестхэмрэ цІыху мини 3-м зэрыхуащІыр. Ар къэзылъахъэ щымыІзу егъэкІуэкІыныр я нэІэ зэрыщІэтыр, тест-Іэмэпсымэу мини 100 къызэращэхуар жиlащ республикэ унафэщІым.

Апхуэдэуи дыщІигъуащ сымаджэщхэм Іэмалыншэу ягъэгъуэлъын хуейхэм я бжыгъэр куэд зэрымыхъур, ціыху 500-м стационархэм зэрызы- сун Еленэ. Абы зэрыжиіамкіэ, 2021

КъБР-м и Ізтащхьэ Кіуэкіуэ Каз- щагъэхъужыр, ОРВИ-мрэ коронави- гъэм республикэм къыхэхъуа мылъку абы щыщу 2567-р сабийщ. Поликлиникэхэр я къалэнхэм полъэщ, ауэ «ДэІэпыкъуэгъу псынщІэхэр» куэдрэ ираджэ хъуащ, КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкlэ и министерствэм и «горячая линия» телефоным псалъэхэр егъэлеяуэ куэдщ. Абы къыхэкlыу, республикэ Іэтащхьэм щІыналъэ Правительствэм унафэ хуищІащ цыхухэм къекіуэкі узымрэ щытыкІэмрэ теухуауэ яІэ упщІэхэм жэуап шратыну «122» колл-центр лъэрызехьэ къызэрагъэпэщыну.

ЩІыналъэ администрацэхэм я Іэтащхьэхэм яхуигъэуващ поликлиникэхэм дэlэпыкъуэгъу яхуэхъун автомашинэ псынщіэ пщіырыпщі хухахыну. Апхуэдэуи зэlущlэм хэтхэм ягу къигъэкІыжащ вакцинэ егъэщІыным мыхьэншэхүэ зэри эр ц ыхүхэм зэпымычу гурагъэЈуэну. Абы и щыхьэтщ вакцинэ езыгъэщІауэ сымаджэ хъуахэм я бжыгъэр проценти 3-4 фІэкІа зэрымыхъур.

2021 гъэм щІыналъэ бюджетхэр гъэзэщІа зэрыхъуам, къалэхэмрэ районхэмрэ я бюджет мылъкур къытепсэлъыхьаш зэрызэгъэпэщам КъБР-м финансхэмкІэ и министр Ли-

зэхэлъыр сом мелард 57-рэ мэхъу, налогрэ налогым щымыщ хэхъуэу

сом мелард 19 къыІэрыхьащ. КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий зэіущіэм хэтхэр щигъэгъуэзащ 2022 гъэм ягъэзэшІэну тращІыхьа федеральнэ, республикэ проектхэм иужь зэрихьам, лэжьыгъэр зэрекІуэкІынур зэрызэтраублэм. Республикэм и куейхэм мыпхуэдэ щІынальэ проектхэр щагьэзэщІэнущ: «Дэтхэнэ сабийми и ехъулІэныгъэр», «Щэнхабзэ утыку», «Творческэ цІыхухэр», «Къалэм и псэукІэр зэІузэпэщ щІын», «Кхъахэ хъуа унэхэм я бжыгъэр нэхъ мащІэ щІын». Ахэр гъэзэщіэным щіадзэн папщіэ мазаем ику пщІондэ министерствэхэмрэ щІыналъэ администрацэхэмрэ зэгурыІуэныгъэ зэращІылІэнущ текІуэдэну мылъку яхухэхыным

«Муниципальнэ сыхьэтым» зи гугъу щащіахэм япкъ иткіэ, Кіуэкіуэ Казбек унафэ зыбжанэ ищІащ, абыхэм ящыщщ республикэм и бюджетыр нэхъри гъэнщіыныр, щіыналъэхэм я мылъкур зыхуей хуэзэу зэрагъэзэхүэныр, федеральнэ, щІыналъэ проектхэр районхэм тэмэму щызэфІэгъэкІыныр.

ДОХЪУШОКЪУЭ Синэ.

«Студентым и зы махуэ»

Апхуэдэ фіэщыгъэ зиіэ урысейпсо акцэм хэтащ ди къэралым и школакІуэ нэхъыжьхэм яшыш күэд УФ-м ШІэныгъэмрэ цІыхухэм шІэныгъэ нэхъышхьэ егъэгъуэтынымкІэ и министерствэм къыхилъхьа а Іуэхугъуэр щыдаІыгъащ ди республикэми. «ДыгъафІэ къалэм» и химикобиологие классым щеджэ ныбжьыщІэ 21-рэ зы махуэкІэ хъуат КъБКъУ-м и студент.

АПХУЭДЭ щІыкіэкіэ студент гъащІэм хыхьа школакІуэхэм гуимыхуж къащыхъуащ еджапІэ нэщагъэкІуа хъышхьэм сыхьэт бжыгъэр. Университетым и медицинэ къудамэм ныбжьышІэхэм гуапэу къащыјущјащ абы и деканым гъэсэныгъэ лэжьыгъэмкІэ и къуэдзэ, медицинэ щІэныгъэхэм я доктор Къэмбэчокъуэ Заретэ. Ар школакІуэхэм зэпкърыхауэ яхутепсэлъыхьащ я факультетым зыщыхурагъаджэ ІэщІагъэм, абы ущІэ-

хуеину балл бжыгъэхэм, нэ- бэт Аслъэн и унафэм щІэту гъуэщІхэми. Заретэ зэры- абы илъэс 55-рэ ипэкіэ фажиlамкlэ, мы гъэм и фо- культетым кіадэм я факультетым гъэпэщауэ щыта анатомие щыхурагъэджэу щадзэ- музейм. КъБКъУ-м анатонущ «Медико-профилакти- миемкlэ и кафедрэм и до-

Медицинэм хуеджэхэм динэ ахэр щыгъуазэ ищащ зэрахабзэу, школакіуэхэми я деж щахъумэ хьэпшып хъэлат хүжьхэр щатlэгъащ. зэмылlэужьыгъуэхэм. Студентхэм я гъусэу ахэр едэІуащ факультетым а ма- ухуат фармациемкІэ кахуэм шекіуэкіа лекцэ зыбжанэм. ныбжыыщІэхэр ирагъэблэ- дидат Цаххаевэ Зухра «стутІысхьэфын папщіэ узы- гъащ профессор Урысбам- дент»

къыщызэракэ Іуэхур» ІэщІагъэщІэм. цент Лъакъуэдыгъу Ма-

> Провизор ІэщІагъэм тефедрэм и унафэщІ, фар-КъыкІэлъыкІуэу мацие щІэныгъэхэм я канныбжьыщІэхэм

ядригъэкІуэкІа лэжьыгъэр. Ар зэпкърыхауэ тепсэлъыхьащ апхуэдэ ІэщІагъэлІым бгъэдэлъын хуей щІэны гъэмрэ» къалэнхэмрэ. Зухра и нэІэм щІэту школакІуэхэм иужькІэ зэхалъхьащ къызэрыгуэкІ хущхъуэ лІэужьыгъуэ.

- Университетым япэу дыщІыхьауэ арати, гукъинэ тщыхъуа Іуэху хьэлэмэт куэдым дыхэтащ, - жаlащ школакІуэхэм. - ДызыщІэса лекцэхэри тфІэгъэщІэгъуэнащ, музейми куэд щытлъэгъуащ. ЖыпІэнурамэ, ди махуэр Іуэхугъуэ гъэщІэгъуэн куэду зэхэлъу екіуэкіащ. Фіыщіэ ин яхудощІ апхуэдэ IvəxvM Іэмал дыхэтыну дэзытахэми, я зэман къыттрагъэкІуадэу факультетым къыщыддэлэжьахэми.

Медицинэм епха ІэщІагъэр къыхахыну яІа мурадхэм нэхъри тегушхуауэ зэбгрыкІыжащ ныбжьыщІэхэр. Абыхэм къащащ студентым и дэтхэнэ махуэри апхуэдэ щіыкіэкіэ купщіафіэу зэрырихьэкІыр.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

ЩІэблэм щагъэгъупщэркъым

Ленинград шист зэрыпхъуакіуэхэм къыщы-Іэщіахыжа махуэм ирихьэлІэу, абы теухуа дауэдапщэхэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щекіуэкіынущ.

МЫ ІУЭХУР зытращІыхьыр зауэм щы-

гъуэ цІыхухэр зыхэта гугъуехьыр къыдэкІуэтей щІэблэм ягурыгъэ Іуэнырщ, бийм къиувыхьа Ленинград дэсахэм къызэкъуаха хахуагъэр я щапхъэу къэгъэхъунырщ. Фэеплъ Іуэхум и курыхыр «Блокадэм исахэм я щакхъуэ Іыхьэ» зыфащарщ. Щакхъуэ грамми 125-рэ зы цыхум хуэзэу ирату арат а гузэвэгъуэ зэманым.

ЩІышылэм и 27-м, 1944 гъэм Ленинград фашист зэрыпхъуакІуэхэм къыщыІэщІахыжа махуэм ирихьэлІэу, къэралым и курыт еджапіэхэм фэеплъ дерсхэр щекіуэкіынущ.

КъБР-м шэнхабзэмкіэ и Іуэхущіапіэхэм, еджапіэхэм зэіущіэхэр, тхыдэ сыхьэтхэр, еджэныгъэхэр, гъэлъэгъуэныгъэхэр, хахуагъэм теухуа дерсхэр къыщызэрагъэпэщынущ. Апхуэдэуй еджакІуэхэр ирагъэплъынущ «Жила-была девочка», «Спасти Ленинград», «Коридор бессмертия» фильмхэм.

КЪЭБАРТ Мирэ.

«Адыгэ псалъэр» къезыгъэхьхэм папщІэ

Пщіэ зыхуэтщі щіэджыкіакіуэхэ! 2022 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм цІыхухэм яІэрыхьэну газетхэмрэ журналхэмрэ Іэ тедзэным къыпа-

НЭХЪ фыдэзыхьэх, фІыуэ флъагъу къыдэкІыгъуэхэм Іэ щытевдзэ хъунущ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ къудамэхэм, почтамтхэм e podpiska.

pochta.ru. сайтым. Іэ зытевдза газетхэр, журналхэр и чэзум фи унэхэм ныфхуахьыну е пощт къудамэхэм (фэ фыщыхуейм деж) къыщыватыжыну къалэн зыщещІыж КъБР-м пощт зэпыщІэ-

ныгъэхэмкІэ и федеральнэ управле-

КъыдэкІыгъуэхэм Іэ тедзэным теухуа фи упщІэхэм жэуап къратыжынущ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ къудамэхэм я лэжьакІуэхэм.

«Адыгэ псалъэр» зыІэрыхьэну хуейхэм хъыбар фыдогъащІэ мази 4-м ди газетым и уасэр:

унэм ныфхуахьыну фыхуеймэ - сом 483-рэ кІэпІейкІэ 20-рэщ; фэ езым пощтым къыщыфщтэжынумэ - сом 440-рэщ.

Ди индексыр П 5894

adyghe@mail.ru

adyghepsale.ru

дэщІэхэм тету лъэсыры-

зыхуей хуагъэзэжащ. Авто-

мобиль зэжьэхэуэхэр нэхъы-

apkbr.ru

smikbr.ru

adyghepsale

Г Адыгэ Псалъэ

ФІыуэ узыщыгъуазэ щіэныгъэмкіэ адрейхэм хьэлэлу жиіэм зэи пэрымыуэ быуадэгуэшэныр цІыхугъэ лъагэмрэ пэжыгъэ нэсымрэ я ныр абы щыгъуи едэІуащ нэщэнэщ. А псалъэхэм тету и гъащ lэр пэжу, купщ laфlэу, абы и унафэм. Куэд дэлъэкі псомкіи сэбэп хъуным хущіэкъуу и илъэсхэр ирихьэкlащ ди тхыгъэр зытеухуа физико-математикэ піэри ихъуэжащ: ар Шэ**щіэныгъэхэм я кандидат, Творческэ педагогикэмкіэ** джэм район администра-Урысей академием и академик, УФ-м, КъБР-м щІыхь зиІэ я егъэджакіуэ, КъБР-м егъэджэныгъэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Щад Азджэрий Адэлджэрий и къуэм. Щіэныгъэхэмкіэ Урысей Академием Щіым и малъхъэдисыгъэмкіэ и институтым Іуащхьэмахуэ лъапэ щиіэ щіэныгъэ іуэхущіапіэм щылажьэу, Щадыр яхэтащ хьэршым къикі бзийхэр къэзыпщытэ Іэмэпсымэ зыщіахэм. Къэралым и дежкіэ мыхьэнэшхүэ зиіэ а лэжьыгъэфіым папщіэ іэщіагъэліым хуагъэфэщауэ щытащ къэралым и гъэлъэгъуапІэ нэхъыщхьэм, ВДНХ-м, и дамыгъэ лъапіэр. Апхуэдэу ди щіыналъэм и егъэджэныгъэ Іэнатіэм и зыужьыныгъэми хэлъхьэныгъэфі хуэзыщіа Азджэрий и ціэр иратхащ «Урысейм и ціыху ціэрыіуэхэр» къэралпсо щіэнгъуазэм. Щіэныгъэлі Іэзэр, егъэджакіуэ іэкіуэлъакіуэр псэужамэ, и ныбжьыр илъэс 75-рэ ирикъунут мы махуэхэм.

ЩАД Азджэрий Лэскэн районым хыхьэ Урыху къуажэм 1947 гъэм и щІышылэ мазэм къыщалъхуащ. БынипщІ къызыщІэхъуа зэщхьэгъусэхэу Адэлджэрийрэ ТІулъкІэрэ яхузэфІэкІащ дэтхэнэми лъэпкъ гъэсэныгъэ екјурэ щіэныгъэрэ ирагъэгъуэтын. Хэку зауэшхуэм лыгъэрэ хахуагъэрэ къигъэлъагъуэу хэта адэм быныр сыт щыгъуи фІым къыхуриджэрт, еджэным хуиущийрт. И сабиигъуэр Хэку зауэшхуэм къыкІэлъыкІуа лъэхъэнэ хьэлъэм хиубыдами, Азджэрий къэхъуащ, и адэр и щапхъэу, щІэныгъэм хуеІэу, дунейм и зэхэлъыкІэмрэ абы къыщыхъу Іуэхугъуэхэмрэ я щэхур къихутэным игури и псэ- ситетым къигъэзэжащ, фии хузэІухауэ. Къуажэ школым щыщІэса илъэсхэм ар хуабжьу дахьэхырт есэпым- тэныгъэхэр ехъуліэныгъэкіэ рэ физикэмрэ. А щІэныгъэхэр зи лъабжьэ къэхутэныгъэхэм а зэманым хуабжьу заужьу хуежьат: дунейм Академием ЩІым и малъщагъзунэхурт атомнэ, ядер- хъэдисыгъэмрэ ионосфенэ Іэщэхэр, СССР-м 1957 гъэм дуней псом щыяпэу хьэршым яутІыпщат ІэрыщІ спутникхэр.

ехъуліэныгъэм иригушхуэрт, дыр. Абы и унэтіакіуэу, щіэирипагэрт совет ціыху псо- ныгъэ унафэщіу щытащ щіу. яхэтт щ алэгъуалэми ныб- институтым хьэрш бзийхэмжьыщ эхэми. Жылэм дэт кіз и къудамэм и унафэщі, гъэкІэ къэзыуха Азджэрии гъэхэм я доктор, профессор къыщызэІуахауэ матикэ факультетым 1963 игъэхьэзыращ икІи нэхъ гъэм щ эт ысхьаш, нэхъыф и и и и ехъул эныгъэхэм ящыщу еджащ икіи кіэ пхигъэкіащ ахэр лъабхъарзынэу къиухащ. Абы и жьэ зыхуищ а и кандидат щыхьэтт Азджэрий аспи- диссертацэр. рантурэм и щіэныгъэм щы- зыдж, абы ехьэліа къэхухигъэхъуэну университетым тэныгъэ куухэр езыгъэкlуэкl и унафэщіхэм 1968 гъэм щіэныгъэлі гупым яхэту, чэнджэщ къызэрыратар. Апхуэдэ гулъытэ еджапІэ къыхуагъэфэщауэ щытащ нэхъышхьэм зыхуишІхэр къэрал дамыгъэ лъапіэ. диплом лэжьыгъэр фТы Унагъуэм, адэ-анэм защІиригъуэтрэ куэд дэмыкlауэ, унагъуэм тхыгъэ къаlэрыхьащ, университетым къиным къыхураджэу. Азджэ- университетым. Іуэхум щыгъуазэ хуэхъуа адэм тригъэчыныхьащ университетым къыхуащ а дзыадэкІи еджэным пищэну. Апхуэдэуи хъуащ.

емыса щіалэщіэм универлософиемрэ инджылызыбзэмкІэ кандидат къэпщыитри, а гъэм и щэкІуэгъуэ Москва кіуащ, СССР-м ЩІэныгъэхэмкІэ и рэмкІэ и институтым къепха аспирантурэм и щІэныгъэм щыхигъэхъуэну. Зэрихабзэу, жэуаплыныгъэр зыхищТэу Къэралым зыІэригъэхьа а еджэным пэрыхьащ Щари. А щіэныгъэм дахьэх куэд дунейпсо ціэрыіуагъ зиіа, а кэм нэхъ куууэ хуеджэну щІэту адыгэ щІалэщІэм иримурад зыщіа щіалэщіэр гъэкіуэкіащ хьэршым пыщіа Хьэршыр Щад Азджэрий 1975 гъэм

КъыкІэлъыкІуэ илъэсдыдэу пхызыгъэкІыфІхэрат. хэм Щадыр щылэжьащ КъБКъУ-м Іуащхьэмахуэ гъакъуэмэ нэхъыфіу къи- лъапэ щиіэ егъэджэныгъэлъытэри, физик Іэщіагъэр щіэныгъэ Іуэхущіапіэм. Лазэзыгъэгъуэта щіалэщіэм борант нэхъыжьу щіэзыдза Урыху игъэзэжри, абы дэт ІэщІагъэлІыр иужькіэ хъуащ школым егъэджакІуэу лэ- абы и унафэщі. Дзыхь къыжьэн щіидзащ. Іэнатіэ зэ- хуащіа къалэнхэр къызыхуэтыншэу зэфГихыу, къэхутэныгъэ купщІафІэхэм я жэрдэмщіакіуэу илъэс куэдкІыу, аспирантурэм щеджэ- кІэ щылэжьащ Азджэрий ИужькІэ рий мурад ищіат илъэс абы и унагъуэр Шэджэм зытіукіэ лэжьэну, арщхьэкіэ, Езанэм къэіэпхъуащ. Азджэрий зэрыжиІэжу щытамкІэ, унагъуэм я нэхъыжь, Хэку зауэшхуэм и ветеран хьыр игъэпэжу, Азджэрий Адэлджэрий нэхъ къищтащ езыр щалъхуа и къуажэм, Шэджэм Езанэм, къыхуэнэ-Адэм и жыlэм фlэкlыу жа илъэсхэр щихьыну. Адэм

цэм уващ, егъэджэныгъэ Іуэхухэм пыщІауэ. 1990 гъэм къыщыщІэдзауэ 20-кіэ Щадыр щытащ Шэджэм Езанэм дэт курыт школ №1-м и унафэщІу. Зи пашэ ІуэхущІапІэм щекІуэкІ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ зэпыту ирихьэк ащ а къулыкъур Азджэрий. УмыгъэщІэгъуэн плъэкІынутэкъым ди унафэ-щІым бгъэдэлъ набдзэгуб-

дзаплъагъэр, и гупсысэмрэ къэухьымрэ къызэщІаубыдэ физикт. аршхьэкІэ дихьэхырт тхыдэми, гъуазджэми, литературэми, - игу къегъэкІыж а лъэхъэнэм Щадым дэлэжьауэ щыта Борсэ фІыгъэт школ унафэщІым. Алёнэ. - СощІэж: школым урысыбзэмрэ литературэмщІзу абы езым и деж сри- къэралпсо зэпеуэм икіи джат. Сэ сыгузавэу, сы- Кавказ Ищхъэрэм щыяпэу піащі эу сыкі уэрт къызэджам и деж, унафэщІыр къыщІысхуейм срипІейтейуэ. СыщІыхьэу сэламыр зэфІэкіа нэужь, ар къызэіупшіащ: нэхъыфіхэр» «Нобэ сыт хуэдэ махуэ?» «ЩІышылэм и 25-рэ. Ма-хуэку. Сыт-тІэ? Сыт?» - щызэблэжырт си щхьэм гупсысэхэр, сыгузэвэщарэ жэуап схуэмыту. «Куэдым фІыуэ щащ. тлъагъу усакІуэ, уэрэдус икІи уэрэджыlакіуэ Высоцкий Владимир къыщалъхуа махуэщ», - жиlащ абы, и стloлышхьэм телъу зыхэплъэ газетхэм, журналхэм и нэр дзэу. Иужькіэ куэдрэ лэкъытрихри. Ар сэ сщІэрт, абы теухуа классшІыб лэжьыгъи ныбжьыщІэхэм ядезгъэкіуэкіыну си мурадт, арщхьэкІэ си гугъакъым апхуэдиз Іуэху зиІэ школ унафэщІыр, физикыр усыгъэм къысхутепсэлъыхьыну, махуэрыбжэм къыщыгъэлъэгъуа куэдым гулъытэ яхуи-

Республикэм щынэхъыф1 ІуэхущІ́апІэхэм школым Шадым и жэрдэмкурыт школыр ехъулІэны- физико-математикэ щІэны- кІэ ди щІыналъэм щыяпэу щытащ ящыщт апхуэдэхэм. Физи- Дорман Лейб. Абы и нэ!эм еджап!эри гъэсап!эри зэпыщіауэ щылажьэ къудамэ. «Сабий сад - пэщІэдзэ КъБКъУ-м и физико-мате- къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр, школ» гъэунэхуныгъэм абдеж щіэдзапіэ щигъуэтри, ди республикэм и щІыпІэ псоми къыщызэрагъэпэщауэ щытащ иужькіэ. Щадыр зи унафэщІ школым и ІэщІагъэліхэр къызыхуэтыншэу зэтеухуа хъуа Іуэху зехьэкіэм щагъэгъуэзащ ап- лэжьыгъэ хьэлэлыр къэрахуэдэ къудамэ щІэуэ къызэГузыххэр.

Хамэ къэрал зыбжанэм лэжьыгъэ ІуэхукІэ щыІащ піэхэр, щытхъу, фіыщіэ Азджэрий. Дэнэ щІыпІэ кІуэми, абы къыздихьырт зи пашэ Іуэхущіапіэм щекіуэкі егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэр езыгъэфІэкІуэн, адэкіэ зыгъэкіуэтэн іуэху еплъыкіэщіэхэр, мардэщіэхэр. ЕгъэджакІуэхэм ягу къызэрагъэкІыжымкІэ, апхуэдэхэм деж Щадым гупыр ныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьызэхуишэсырти, Іуэху зехьэ- гъэм тыхь хуэзыщіа Щад кІэшІэхэм шыгъуазэ хүищіырт, абыхэм ящыщ куэд къуэм и фэеплъыр яхъумэ лэжьыгъэм хагъэхьэну чэнджэщ яритырт. Армырами, къыдэлэжьахэм, еджапіэм и іэщіагъэліхэр тхыдэми лъэужь нэху къыунафэщІым къыхуриджэрт лъагапіэщіэхэм нэсыну.

ЕгъэджакІуэ къызэрымыкІуэу, унафэщІ щыпкъэу, лэжьыгъэм и къызэгъэпэща-

кІуэ нэсу щытащ Щад Азджэрий. Абы хузэфІэкІащ 🦣 школыр къэзыух щІалэ-гъуалэм курыт щІэныгъэм щіыгъуу Іэщіагъэ гуэр (езыхэм къызэрыхахыу) зэраІэмкІэ щыхьэт тхылъри яритыжын. ЕджапІэ нэхъыщхьэ шІэмытІысхьэфу ныбжышІэхэр иджы хуитт школым щызрагъэгъуэта ІэшІагъэмкіэ лэжьапіэ Іэнатіэ Іуувэну. Лъэпощхьэпо мыкіыу Азджэрий и лэжьа- куэд гъащіэм щыхэлъа зэхъуэкІыныгъэм я илъэсхэм апхуэдэ Іуэху бгъэдыхьэкІэр цІыху щхьэхуэхэм, унагъуэхэм сэбэпышхуэ яхуэхъуауэ щытащ.

МЧС-м къет

Апхуэдиз лэжьыгъэм къыдэкіуэу, Азджэрий гъэщіэикІи купщІафІэу гъуэну иухуэрт и физикэ дерсхэри. Нобель и саугъэтым и лаулэжьыгъэр иригъэфІакІуэ реат хъудуэ щыта физик цІэрыІуэ Ландау Лев и лекцэхэм щІэдэlya Азджэрий езыми иригъэкІуэкІырт къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр. И шІэныгъэ-къэхутэныгъэхэм ящыщ куэдым ар хьэлэмэту, узыІэпишэу яхутепсэлъыпсор. Ар езыр и ІэщІагъэкІэ хьыжырт и еджакІуэхэм, ахэр хуабжьу физикэм дригъэхьэхыу. Абыхэм къахэкіащ ар иужькіэ іэщіагъэ зыхуэхъуахэри. Дауи, ар и

Щадыр зи унафэщІ еджапіэр 1996 гъэм ехъуліэныгъэ кіэ егъэджакіуэу сыувагъа- иіэу хэтащ «Ди школыщіэ» «Федеральнэ гъэчнэхупіэ утыку» къыф аща уэ шыташ. Илъэс зытхух дэкІри, еджапІэр ихуащ «Урысейм и школ къэралпсо щІэнгъуазэм. 2008 гъэм а курыт школыр щытекІуащ лъэпкъ «Егъэджэныгъэ» проектым икІи ахъшэ саугъэтышхуэ къыхуагъэфэ-

2010 гъэм къыщыщІэдзауэ илъэситІкІэ Шадыр шыташ Шэджэм шІыналъэм егъэджэныгъэмкіэ и ІэнатІэм и унафэщІым и къуэжьащ егъэджакІуэхэм я профсоюз зэгухьэныгъэм и щІыналъэ къудамэм и па-

Сыт хуэдэ ІэнатІэ пэрытами, Щад Азджэрий ар ирижэуаплыныгъэ хьэкІащ зыхищlэ́у, ани дзыхь къыхуащІа Іуэхур къызыхуэтыншэу икІи ныкъусаныгъэншэу зэфІихыу. Дапщэщи абы и щІыбагъ къыдэтащ и унагъуэ дахэр: и шхьэгъусэ Елизаветэрэ и бынитІымрэ. Къуэмрэ пхъумрэ лъэпкъ гъэсэныгъэ екІу халъхьащ зэщхьэгъусэхэм, езыхэр къэзыгъэтэ джа нэхъыжьхэм я щапхъэм тету. Абыхэм шІэныгъэрэ ІэщІагъэрэ ирагъэгъуэтащ, унагъуэуи ягъэтІысыжащ.

КъэхутакІуэ емызэшу, унафэщІ щыпкъэу, лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакІуэ ахъырзэману, егъэджакіуэ Іэзэу щыта Щад Азджэрий и лым гулъытэншэ ищ акъым. Абы мызэ-мытІзу къыхуагъэфэщащ дамыгъэ лъатхылъхэр. Бгъэдэлъ апхуэдэ зэфІэкІ лъагэхэм къыхэкІыу Щадым къыф ащащ УФ-м, КъБР-м я щІыхьыцІэ лъапІэхэри.

Зи гъащіэри зи гуащіэри физикэм епха къэхутэныгъэхэм, щіэблэм щіэныгъэ егъэгъуэтыным, егъэджэ-Азджэрий Адэлджэрий и абы къыщІэна унагъуэм, зыцІыхуу лэжьыгъэ пэрыт щызэфіах щыта куэдым. Щіыналъэм и щигъэнащ хэкупсэ нэсу зи дунейр зыхьа цІыху щыпкъэм.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

АТЭБИЙ Игоры: Гъуазджэм и бзэр тэрмэш хуэныкъуэкъым

Къэбэрдей-Балъкъэр, Осетие Ищхъэрэ - Алание, Адыгэ, Абхъаз республикэхэм щіыхь зиіэ я артист, Ингуш, Шэшэн, Осетие Ипшэ республикэхэм гъуазджэхэмкіэ щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ Атэбий Игорь и ныбжьыр пщэдей илъэс 60 ирокъу.

Игорь ГИТИС-м щыпхигъэк ауэ щытащ и кандидат лэжьыгъэр. Илъэс 40-м щІигъуауэ ар лъэпкъ гъуазджэм хуолажьэ, абы щыщу 20-м «Кабардинка» къэрал академическэ ансамблым и художественнэ унафэщіщ. А зэманым къриубыдэу Атэбийм къафэ гъуазджэм и псалъэ щыжиlа къудейкъым, атІэ лъэпкъым и тхыдэм и цІэр къызэрыхинэн хэлъхьэныгъэ дахэ хуищ ащ.

Нэхъыжьыф и хьэлу, абы и зэф эк ыр къыдэк уэтей щ эблэм яхелъхьэ, ансамблым щигъэзащіэ лэжьыгъэм къыдэкіуэу, Гъуазджэхэмкіэ Кавказ Ищхъэрэ институтым балетмейстер ІэщІагъэм щыхурегъаджэ, къищынэмыщlауэ, абы къыдигъэкlащ «Адыгский сценический танец» зыфІища тхылъ гъэщІэгъуэныр. И махуэр щигъэлъапІэм ирихьэлІэу Атэбийм депсэлъащи, къыджи ахэм ди гуапэу фыщыдогъэгъуазэ. И гъащ эр зытеухуа лъэпкъ къафэмрэ гъуазджэмрэ ехьэліа гупсысэхэращ абы къызэрыщ Іидзар.

хьэнэшхүэ иlэщ, си lэпкълъэпкъ гъэблагъэри дыхэтащ. Мы гъэм и пщыкіутіым языхэз симыіэжмэ, ны- мэлыжьыхьым, Къафэм и дунейпсо къуэдыкъуэ сызэрыхъунум хуэдэу, ари сщыщ гуэрщ. Си гъащІэри лъэпкъ щэнхабзэри куэдкІэ нэхъ тхьэмыщкіэнут а Іыхьэр хэмытамэ. МыкІуэщІыж къару къызэзытщ къафэр, аддэ си щалэгъуэм, япэ дыдэу «Кабардинка»-р утыкум иту щыслъэгъуам, сызыщІэзыубыдауэ щыта мэгъу къарум нобэр къыздэсым сиутІыпщыркъым. Дуней телъыджэщ къафэм къигъэщ Бір - абы гукъыдэж. гушхуэныгъэ, къару къует. Сэ сыщыпсэури сыщыгупсысэри къафэрщ. СэркІэ пщІэшхуэщ «Кабардинка»-м сыкъыщыфащ», жысІэныр. Сэ цІэрыІуэ сыхъун щхьэкІэ сылажьэркъым, фІыуэ слъагъу Іуэхум селІалІэу аркъудейш.

Махуэгъэпс

- «Кабардинка»-м нобэ сыт и псэу-

- Иужьрей илъэсхэм я гугъу пщІымэ, ансамблым хэхъуи хэщІй диІащ. Илъэс 80-р дгъэлъэпІа иужькІэ, Сыбырым, Поволжьем, Урысейм и ишхъэрэ лъэныкъуэм концерт инхэр щыттащ. 2016 гъэм Израилым щызэхаша адыгэ щэнхабээ фестивалым дыщы ащ. А илъэс дыдэм концерт ин Москва утыку къыщитхьащ. Тыркум хыхьэ Марашрэ Гёкскунрэ (адыгэхэр куэду зыдэс къалэхэщ) зыкъыщыдгъэлъэгъуащ.

Сыбыр лъэныкъуэмкІэ дыщыкІуам ХьэхъупащІэ Амырхъан уэрэд жиІа иужь, сценэм ирамыгъэк ыжу Іэгуауэшхуэ хуаІэтат, ауэ щыхъукІи, залым щІэсхэм адыгэу зы цІыхуи яхэттэкъым. Гъуазджэм и бзэм тэрмэш зэрыхуэмейр хьэкъ сщыхъуащ абдежым.

Гъэ кІуам Тыркум и къэрал 13-м кіуэкіа «Славянский базар» зэхыхьэ джылызым, Японием. Израилым.

- «КЪАФЭ» псалъэм си дежкіэ мы- иным Нэхущ Чэрим и гъусэу драмахуэм ирихьэл эу, Москва дэт Макъамэм и унэм концерт ин щыттыну зыдогъэхьэзыр.

- Іэщіагъэ псоми я щэху яіэжщ. Къафэм и щэхуу уэ бгъэунэхуар

къыджепІэн? Сэ сызэреплъымкіэ, ціыхум и дуней тетыкІэри и къэфэкІэри зэщхьщ. ИтІанэ гу зылъыстаращ - цІыхухъу къафэр шы джэгукІэм изогъэщхь хуабжьу. АдыгэлІымрэ адыгэшымрэ зэкІэрыпч мыхъуну игъащІэ лъандэрэ къогъуэгурыкіуэ. Тобэ ирехъуи, аращ дэ щапхъэ зытетхар. Лъэпкъ къэс я къафэм хьэкІэкхъуэкІэ гуэрым зыщыпащІыжу гу лъыстащ, Бразилием куэду щыІэр номинщи, абыхэм я къафэм номинхэм ядэплъагъу гуэрхэр къыхощ, Башкирхэм я деж бажэр щыкуэдщи, бажэ фащэхэр ящыгъыу къофэ.

КІэщІу бжесІэфынур аращ, Залинэ, си лэжьыгъэхэмрэ абы къыхэсха гупсысэхэмрэ гъэхуауэ щызэхуэхьэсащ «Адыгский сценический танец» си тхылъым.

Иужьрей зэманым сыт хуэдэ ехъуліэныгъэхэр зыіэрывгъэхьа?

Къыхэзгъэщыну сыхуейт иджыпсту ансамблым и Іуэхухэр нэхъ зэрефіакіуэр. Ди гупым зыкъыщигъэлъэгъуэн хэщіапіэ нэхъыфіу ди къэралым и къалащхьэм щыІэр «Дом музыки»-мрэ Чайковскэм и залымрэщи, абыхэм илъэс щ агъуэ дэмыкІыу драгъэблагъэ. Ансамблым и программэр нэхъ щІэщыгъуэ зэрытщІыным яужь дитщ икІи дыздэкіуэ щіыналъэм елъытауэ ди репертуарыр дохъуэж. Америкэм и Штат Зэгуэтхэм, Испанием, Италием, ну ди гуапэщ, Игорь! зыкъыщыдгъэлъэгъуащ. Москва ще- Абхъазым - къафэ псынщІэхэр. Ин-

Тыркум нэхъ хуэмхэр щаф эф Іщ. Къэралым и лъэныкъуэкІэ сыт хуэдэ гулъытэ вгъуэтрэ?

Адыгейм, Шэшэным, Ингушым я къэфакіуэ гупхэм хуащіэр, ахэр къызыхуэтыншэу къызэрызэгъэпэщар щыплъагъукіэ, уемыхъуэпсэнкіэ іэмал иІэкъым. Ди ансамблым а гулъытэм и ныкъуи игъуэткъым, ауэ щыхъукІи, зи гугъу тщІыхэм я утыку итыкіэкіэ мынэхъыфімэ, зыкіи нэхъ икІэкъым дыдейр. Апхуэдэ зэгъэпщэныгъэхэм лэжьыгъэр щыпіэпауди щыющи. Иужьу фащэщі шытхуадар илъэсипщі ипэкіэщ. Бюджетым къыхэкІыу зы сом илъэсым тхухахыркъым. Ди фащэр ягу иримыхьу, ди утыку итыкіэмкіэ мыарэзыуэ къытхуэпсалъэр куэдщ, ауэ къыддэІэпыкъуну хуейр мащІэ дыдэщ. Дыкъызэрыфэ лъахъстэн вакъэхэр сом минипщІ и уасэщ. Аращи, хэкІыпІэхэр езыр-езыру къэтлъыхъуэн хуей мэхъу.

- ЦІыху 50 хъу гупышхуэ зэбгъэдэгуэну, гъуэгуанэ жыжьэ тепшэну тынш къыщіэкіынкъым?

- Дэнэ шІыпІэ дыкІуэми, утыкум дахэу дызэритым хуэдэу, Іупхъуэ къуагъми екјуу щызэхэтщ гупыр. Утыку ущитым и закъуэкъым ущыадыгэн хуейр, ар псэ етіуанэу пхэтыпхъэ гуэрщ. КъэфэкІэ умыщІэнкІи хъунщ, ауэ уадыгэу, адыгагъэ пхэмылъу ди гупым ухэзэгъэнукъым. Пэжщ, си макъ зыщезгъэІэти щыІэщ, ауэ схужы энукъым ахэр Тэдэм быдэу дэлъу сІыгъыу - абыхэм я гъэсэныгъэр псом япэрауэ зи фІыщІэр къыщыхъуа унагъуэхэрш

- Уи гуащІэ мыкіуэщіу иджыри илъэс куэдкіэ лъэпкъым ухуэлэжьэ-

Епсэлъар ШОМАХУЭ Залинэш.

Я насыпти, цІыху 🔺 хэкІуэдакъым

Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыІэм Къызэрымыкіуэ щытыкіэхэмкіэ и центрым 2022 гъэм щІышылэм и 20-м къыІэрыхьащ Налшык къалэ Калининым и уэрамым тет, къатибгъу хъу унэм мафіэс къызэрыщыхъуам и хъы-

МАФІЭМ исырт ещанэ къатым хэт фэтэрхэм ящыщ зыр, метр зэб-гъузэнатіэ 30 хъур. МЧС-м и лэжьакІуэхэм щыпсэухэм ящыщу цІыху 70 къыщіагъэіэпхъукіащ икІи мафІэр псынщІзу ягъэункіыфіащ, гъунэгъу мехаетеф намыгъэсу Абы мылъку хэкіуэдами, и зэран ціыхухэм екіакъым.

Мафіэсым пэщіэтащ МЧС-м и лэжьакіуэ 26-рэ техникэу 6-рэ. Ар къызыщхьэусыгъуэмрэ кърикіуа хэщіыныгъэмрэ яубзыху.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

ЩІышылэм и 28,

мэрем

♦ЦІыхум теухуа щэхур хэІу-

щіыіу мыщіыным и ду-

♦ 1928 гъэм къалъхуащ къэ-

факіуэ ціэрыіуэ, УФ-м щіыхь

зиІэ и артисткэ, КъБР-м и

цІыхубэ артисткэ Шэру Со-

♦1962 гъэм къалъхуащ

КъБР-м щІыхь зиІэ и артист,

Ингуш, Шэшэн, Осетие Ип-

щэ республикэхэм гъуаз-

джэхэмкіэ щіыхь зиіэ я лэ-

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сай-

тым зэритымкіэ, Налшык

пшэр техьэ-текІыу щыщыты-

нущ. Махуэм хуабэр градус 1

2, жэщым щІыІэр градуси 7

жьакіуэ Атэбий Игорь.

6 щыхъунущ.

нейпсо махуэщ

фронтым и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ къудамэм, «Дэ дызэгъусэщ» зэгухьэныгъэм дапщэщи хуэнабдзэгубдзаплъэщ гъащІэм щытыкІэ гугъум иригъэува унагъуэхэм, сабийхэм, зи ныбжь хэкіуэтахэм. Псапэр щІэныр зи мардэ а цІыху псэ къабзэхэм я гулъытэ ялъэ Іэсащ ди республикэм шыпсэу бынуна-

«ДЭ дызэгъусэщ» щІыналъэ клубым хэтхэм ерыскъы зэмылІэужьыгъуэхэр зэрылъ, шей, дагъэ, пхъэалехые дехеахшымеахш хъуржынхэр щащ икІи бын куэд щапІ унагъуитхум я деж яшащ. Абыхэм зи гуапэ ящІар унагъуэм щІэс балигъхэм я закъуэкъым, атІэ сабий тІощІ-ЦІыкіухэм хуашащ Іэфіыкіэрэ псыіэфірэ зэрылъ тыгъэхэр. КъинэмыщІауэ, ОНФ-м хэтхэр а унагъуэхэм исхэм яхуэупсащ иджырей зэманым Іэмал имыІэу псори зыхуей медицинэ нэкіуіулъхьэхэмкіэ.

- Дэ дыхущІокъу ди гулъытэр абы хуэныкъуэ псоми зэралъэдгъэІэсыным. Къыхэзгъэщыну сыхуейщ ди Іуэхум щІыпІэм щыпсэу цІыху къулейхэм ящыщ куэдым, волонтёрхэм, нэгъуэщІхэми я Іыхьэ къызэрыхалъхьэр, - жиlащ «Дэ дызэгъусэщ» зэгухьэныгъэм хэт Зимак Вероникэ. -Абыхэм зыкъомкіэ я фіы- зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я

цІыхубэ **Урысейпсо** хэтхэм, иджыблагъэ гъуэшхуэм ящыщу тхум.

і зэрагъэпэми гухэхъуэгъуэ иратащ. щіэщ щытыкіэ гугъу гъа- ветеранхэм, зи узыншанэхъыбэм

Унагъуэшхуэхэм яхуэгъэза гуапагъэ

щІэм щихуа унагъуэхэм гъэм сэкъат иІэхэм, зи занэхъ щІэх-щІэхыурэ дазэрылъэІэсыфыр.

шык дэт тыкуэнышхуэхэм я щІагъэуващ «Гуапагъэм и гу цІыкІу» матэхэр. Псапэ зыщІэну хуей куэдым абыхэм иралъхьэ и уасэр зыщата ерыскъыпхъэхэр, нэгъуэщІ хьэпшыпхэр. Тхьэмахуэ къэс а матэхэм илъхэр хуагуэш сабий куэд зыпІ унагъуэхэм, гугъу ехьхэм, хэхъуэшхуэ мыІэхэм.

ЦІыхубэ фронтым жыщІэх-щІэхыурэ яхуогуапэ щІэвгъэкъу псори

къуэу псэу нэхъыжьхэм. Коронавирус уз зэрыціалэ Гу зэрылъыфтащи, Нал- лІзужьыгъуэщІэр къызэрежьэ лъандэрэ абыхэм зэфіагъэкі псапэ Іуэхухэм хэпщІыкІыу хэхъуащ. ИлъэсыщІэ махуэшхуэхэми куэд ялэжьащ псапащіэхэм: сабий 200-м щІигъум тыгъэ зэмылІэужьыгъўэхэр хуащІыфащ абыхэм.

Псапэ лэжьыныр ди щІыналъэм шыпсэухэм игъащІэми къыддокІуэкІ, абы мыхьэнэшхүэ еттү. Ар къызыпэкІуэну зы Іэмали къыджэру хэтхэр апхуэдэу зэрыдмыгъэнэным дыху-

КЪАРДЭН Маритэ

Гъатхэ сэгъуэм зыхуагъэхьэзыр махуэ къэс чэнджэщ ирет

Гъатхэ сэгъуэм ипэ къихуэу къуажэ мэкъумэшыщІэхэм гулъытэшхуэ хуащі жылэм и фіагъым. Абы хуэунэтІащ КъБР-м щыІэ «Россельхозцентр»м и къуадамэу Бахъсэн районым щыІэр.

ГЪАВЭ къэкІыныр хьэпіаціэхэмрэ узыфэхэмрэ щыхъума хъун папщІэ мэкъумэшыщІэхэм «Россельхозцентр»-м и къудамэм ирагъэхь жылапхъэхэм я щапхъэхэр. Абы къыщахутэ жылэм и къыхэкІыкІэнумрэ къабзагъымрэ. Илъэсым къриубыдэу цент-

щытэ нартыху, гуэдз, сэхуран, хьэ, нэгъуэщІ гъавэхэкІыу мин бжыгъэхэр. щІыналъэм Бахъсэн

мэкъумэш хозяйствэмкІэ, ерыскъыпхъэхэмрэ щІы рым и лэжьакіуэхэм къап- Іуэхухэмкіэ и управленэм

гъэпшэр, къэкІыгъэхэр зэрахъумэ препаратхэр къыхэхынымкІэ, хъыбарегъащіэ дэіэпыкъуныгъэ абыхэм ягъуэт. «Россельхозцентр»-м и ІэщІагъэліхэм дэщіыгъуу бжьыхьэсэхэр къызэрыкІам щыгъуазэ зыхуащІ. НобэкІэ гъавэ зытрасэну щІы гектар минитіым шіигъу къапщытащ. Псори зэхэту тесэгъуэм Бахъсэн районым щыхухахыну я мурадщ гектар 32 438-рэ.

куейм и мэкъумэшы-

щІэхэм, жылапхъэ, щІы-

КЪЭХЪУН Бэч

Дунейм щыхъыбархэр

Украинэм къыщхьэщыж хуэдэурэ

США-м и президент Байден Джо иджыблагъэ жи-Іащ Урысейр Украинэм теуэ хъужыкъуэмэ, Путин Владимир ехьэліа санкцэхэр и къэралым зэригъэувынур.

УФ-р и гъунэгъу къэралым ебгъэрыкІуэн хуейуэ Байден къыщІилъытэр езы украинхэми къагуры Іуэркъым. Псалъэм папщіэ, Украинэм и президент Зеленский Владимир махуэ къэс жыхуаІэм хуэдэу и цІыхубэм захуегъазэ, кърахьэкі хъыбархэр я фіэщ ямыщІыну, ахэр пцІы зэфэзэщу зэрыщытыр къагуры-Іуэну елъэіуу. Абы зэрыжи-Іамкіэ, къэралым щыіэ щытыкіэр я нэіэм щіэтщ икіи шынагъуэ щы і экъым. Укра-

инэм къыщхьэщыж хуэдэурэ зыгуэрхэм щытыкІэр зэІагъэхьэным тегузэвыхьу фэ тетщ къэрал унафэщІым.

А Іуэхум игъэпІейтеящ европэ къэралхэри. Къапщтэмэ, Германием идэркъым Урысейм хуагъэувынкІэ хъуну санкцэхэм энергетикэ и лъэныкъуэкІэ паубыдынухэр хагъэхьэу, УФ-м а и ІэнатІэм къэрал куэд «зэрыкъуэ-сым», абы гугъуехьышхуэхэр къызэрыдэкІуэнум тригъэчыныхьу.

ЛыхэкІыу ищэм хохъуэ

Урысейм Мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министерствэм нэгъуэщІ къэралхэм сату ядэщІыным зегъэужьынымкіэ и центрым къызэритамкІэ, УФ-м хамэ хэкухэм лыуэ яхуригъашэм хэпщІыкІыу хигъэхъуащ.

КЪАПЩТЭМЭ, псори зэхэту лыхэкІыу къэралым ирашащ доллар мелард 1,2-м щІигъу и уасэ, ар илъэс езыхэм зыгуэр къатеуэнкіэ кіуам елъытауэ процент 30-кІэ нэхъыбэщ. Лыр къэ-

зыщэхуар Китайрщ - лы ягъэуващ. тонн мини 135-рэ лъысащ ◆1968 гъэм Налшык Музыабы, доллар мелуан 365-м кэ театр къыщызэІуахащ. щІигъу хуэзэу. УФ-м лымкІэ ♦1940 гъэм къалъхуащ къэи сатущІэгъу нэхъыщхьэхэм рал, жылагъуэ лэжьакІуэ, ящыщщ Вьетнамыр, Украинэр, Сауд Хьэрыпымрэ Беларусымрэ.

пэр зыІыгъыр былымылырш позитор, КъБР-м гъуазджэхуэдэ ерыскъыхэкІыу Урысейм ирашащ процент 220кІэ нэхъыбэ. Абый и нэхъыбапІэр зыІэрыхьар Китайрщ. Адэкіэ кіэлъокіуэ Сауд Хьэрыпымрэ Мароккэмрэ.

ЩІышылэм и 27, махуэку

♦Нацизмэм ихьахэм я фэеплъым и дунейпсо ма-

къалэр блокадэм кърагъэ- щыхъунущ. кІащ. Нэмыцэ фашист зэрыпхъуакІуэхэм я къэухъуреихьыныгъэм махуэ 900-кІэ ита къалэр 1944 гъэм советыдзэхэм хуит къашІыжаш.

рал 65-м ярищащ, ауэ, нэ- **♦1941 гъэм** «КъБР-м щІыхь хъапэхэми хуэдэу, нэхъыбэ зиlэ и дохутыр» цlэ лъапlэр

Социалист Лэжьыгъэм и ЛІыхъужь **Хьэгъэжей Джон-**

ЛыхэкІыу ящэмкІэ бжьы- ♦1947 гъэм къалъхуащ ком-2021 гъэм елъытауэ ап- хэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакіуэ **Жырыкъ Заур**. **♦ 1951 гъэм** къалъхуащ КъБР-м щІыхь зиІэ и юрист-Чэт Юрэ.

♦1952 гъэм къалъхуащ КъБР-м гъуазджэхэмкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Бэрэгъун Руслан.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сай-тым зэритымкІэ, Налшык уфауэ щыщытынуш, пІалъэпіалъэкіэрэ уэс къыщесы-**Урысейм и Дзэ щіыхьым** нущ. Щіыіэр махуэм 1 гра-и махуэщ - Ленинград дус, жэщым градуси 6 - 5

Зыгъэхьэзырар жьэкіэмыхъу Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Гъунэгъуф къуэшыф пэлъытэщ.

Дин лэжьакІуэ цІэрыІуэ ПщыхьэщІэ Шэфихь

ЩІэджыкіакіуэхэм нэхъгъунэгъуу къедгъэ-ціыхуну тфіэигъуэщ ди щІыналъэм диным гъуэгу щигъуэтыжыным хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщіа, КъБР-м и Муслъымэн Іуэхущіа-піэм и япэ унафэщіу лэ-жьа Пщыхьэщіэ Шэфихь-хьэжы.

УРЫСЕЙ Федерацэм и дин лэжьакіуэ пашэхэм хабжэ Пщыхьэщіэ Шэфихь Ізуес и къуэр 1962 гъэм щІышылэм и 15-м Къулъкъужын Ищхъэрэ къуажэм къыщалъхуащ. И япэ егъэджакІуэу къилъытэр дин щІэныгъэ ІуэхукІэ Къэбэрдейм

ныбжьыр илъэс 11 щрикъум КъурІэн щІэныгъэр нигъэсри, илъэс 14-м ирихьэлІэу, Шэфихь иджащ диным и лъабжьэхэмрэ хьэнэфий мэсхьэбым и тегъэщапіэхэмрэ. Къуажэ курыт школыр къиуха нэужь, 1979 - 1987 гъэхэм

Пщыхьэщіэр щіэтіысхьащ Бухъэра дэт «Мир-араб» мыдрисэм. Абы зэрыщІэсым хуэдэу, еджэныр илъэситІкІэ зэпигъэури, дзэм къулыкъу щищащ. Еджэн иухыу Къэбэрдей-Балъкъэрым къигъэзэжа нэужь, Пщыхьэщіэр ягъэуващ республикэм и къадыуэ.

1990 гъэм и щіэныгъэм пищэн папщіэ, Пщыхьэщіэ Шэфихь щІэтІысхьащ Амман (Иорданием) дэт ислъам университетым, ауэ Иракымрэ Кувейтымрэ я зэхуаку къыщыхъея зауэм ар къиухыну Іэмал къритакъым.

1987-1989 гъэхэм Пщыхьэщіэ Шэфихь лэжьащ Кавказ Ищхъэрэм и Муслъымэн дин Іуэхущіапіэм КъБАССР-м

щыІэ и къудамэм и унафэщІу. 1989 гъэм щэкІуэгъуэм и 29-м Къэбэрдей-Балъкъэрым ис муслъымэн цІыхубэм хэІущІыІу ящІащ шхьэхуэу КъБР-м и Муслъымэн ІуэхущІапІэ къызэрызэрагъэпэщыр икІи абы и унафэщ хъуащ къады Пщыхьэщ э Шэфихь. 1990 гъэм КъБР-м щекіўэкіа япэ Муслъымэн съездым Пщыхьэщіэ Шэфихь муфтий къулыкъўри къыхуигъэфэщат, ауэ Иорданием зэрыщеджэм къыхэкіыу, ар Чочаев Шэрафутдин лъигъэсащ.

1992 гъэм щІышылэм и 2-м ПщыхьэщІэ Шэфихь хахащ КъБР-м и Муслъымэн ІуэхущІапІэм и унафэщІу. 1995 гъэм ар щІэтІысхьащ Ливием щыІэ «Ислъам къыхуеджэныгъэ» университетым Сирием щыІэ и къудамэм икІи 1999 гъэм еджапІэр ехъулІэныгъэкІэ къиухащ, «хьэрыпыбзэмрэ муслъымэн щІэныгъэхэмкІэ егъэджакІуэ» ІэщІагъэр иІзу. Абы къыдэкІуэу, Шэфихь къиухащ КъБКъУ-м и тхыдэ фа-

2002 гъэм ПщыхьэщІэр ягъэуващ Кавказ Ищхъэрэм ис муслъымэнхэм я ЗэзыгъэуІу центрым (КЦМСК) и унафэщІым и къуэдзэу. Мэзкуу зэрыІэпхъуам и щхьэусыгъуэкіэ, КъБР-м и Муслъымэн Іуэхущіапіэм и унафэщі къулыкъур зыщхьэщихын хуей хъуащ. 2004 гъэм накъыгъэм и 5-м ПщыхьэщІэр хахащ Дунейпсо муслъымэн къыхуеджэныгъэм гъэзэщіакіуэ іуэхухэмкіэ и унафэщіу. Дызэрыт зэманым къулыкъуитІри зэдихьу, Мэзкуу щопсэу.

Муслъымэн махуэгъэпс

Рэджэб - мазаем и 2-м Рэгъалиб жэщ (рэджэбым и япэ махуэку) - мазаем и 3-м

Михьрадж - мазаем и 27-м Шэхьбан - гъатхэпэм и 4-м

Бэраіэт жэщ (шэхьбаным ику) - гъатхэпэм и 17-м Рэмэдан (НэщI мазэ) - мэлыжьыхьым и 2-м

Къэдыр жэщ - мэлыжьыхьым и 27-м **НэщІикІыж** - накъыгъэм и 1-м Къурмэн - бадзэуэгъуэм и 9-м

Іэшры - шышхьэуіум и 8-м Гу зыльытапхьэ: Мазэр къышыунэхум елъытауэ. махуэ-махуитікіэ зэшхьэщыкіыныгъэ къыхэхуэнкіи

Хуитыныгъэми гъунэ иІэщ

Дыгъэгъазэм и 23-м екlуэкlа пресс-конференцыш-хуэм Урысей Федерацэм и Президент Путин Владимир щытепсэлъыхьащ муслъымэным игъэлъапІэ гурыщІэхэм уегуауэ зэрымыхъунум.

ПРЕЗИДЕНТЫМ кърата упщіэхэм я зыр теухуат Іэзагъ къызэрымыкІуэ зыбгъэдэлъ цІыхухэр ди зэманым гугъу зэрырагъэхьым, щхьэусыгъуэшхуэ имыlэу, хабзэм зэрырашалІэм. «Хэлъэт зиІэ цІыхум хуитыныгъэ нэхъыбэ етын хуейуэ къэплъытэркъэ?» - апхуэдэу иухуащ и упщ эр къэралым и Іэтащхьэм зыкъыхуэзыгъэза журналистым.

«Хуитыныгъэр гум къыщежьэу щытын хуейщ, - жиlащ Путин Владимир абы жэуап щритым. - Псалъэм и хьэтыркіэ, Мухьэммэд Бегъымбар лъапіэр бгъэпудыныр «хэлъэт зиІэм бгъэдэлъ хуитыныгъэра» къэзышэр? Сэ апхуэдэу къысфіэщіыркъым. Ар зыщіэм муслъымэн диныр зезыхьэ дэтхэнэ зыми и гум щигъафІэ гурыщІэхэр егъэикіэ. Апхуэдэ Іэбэкіэм нэхъеиж гуэр къимышэнкіэ Іэмал иlэкъым. Мес, Париж дэт «Шарли Абдо» журналым и редакцэм теуэхэри, щІэсу хъуар щІаукІыхьащ. Сыт Іуэхур абы щІынэбгъэсынур?»

«ГурыІуэгъуэщ, - пищащ адэкІэ Президентым, - хүитыныгъэ зимыІэм зэрызимыужьыр, абы ущыщІэмэ, ипэкіэ умыкіуэтэфу, кіыфіыгъэм укъызэрыхэнэнур. Ауэ зыгуэр пщіэн ипэкіэ, ар уэ уэщхьыркъабзэу хуитыныгъэ зиІэ нэгъуэщІ цІыхум къызэрыщыхъункІи хъунум уегупсысын хуейщ».

Шіышылэм и 17-м Путин Владимир телефонкіэ къепсэлъащ Пакистаным и премьер-министр Хъан Имран. Абы Урысейм и Президентым фІыщэ къыхуищІащ Бегъымбар лъапІзу щэлатымрэ сэламымрэ зэхам къызэрыщхьэщыжам щхьэкіэ, пакистан ціыхубэм ар я гуапэ зэрыхъуари къыхигъэщащ. Путин Владимир абдежми къыщытригъазэри жиlащ Урысейр, ислъамри яхэту, дин куэд щызэрахьэ къэралу зэрыщытыр, зы дин зезыхьэм адрейр дикъузэу дяпэк и зыми зэрыхуимыдэ-

Президентыр жиlам зэрытетым и щыхьэт наlуэ хъуащ щышылэм и 19 - 20 махуэхэм Ираным и Іэташхьэ Рэїиси Ибрэхьим Мэзкуу къыщыкІуам. КъэралитІым я лІыщхьэхэр зэпсалъэрэ пэт, РэІиси псалъэмакъыр зэпигъэуну Путиным елъэlущ, иlыгъ нэмэзлыкъыр иубгъури, и нэмэзыр абдеж дыдэм, Кремлым щищІащ. Журналистхэм занщіэу гу лъатащ «а Іуэхум президентитіми я пщіэр зэриІэтам». Урысейм шыш муслъымэнхэм ягу хэхъуэу зэlэпах Иран ліыщхьэр Кремлым щыщіыхьэм «Іэссэламу алейкум» зэрыжиlэу, Путин Владимир абы «Уэ алейкуму сэлам» псалъэхэмкІэ къызэрыпэджэжар къызэрыщ видео кІэщІыр.

Тезырыр

хуагъэмащІэ

Хьэрып Эмират Зэгуэт-

хэм я щыхьэр Дубай

щызэрахьэ хабзэхэм язщ

лъэхъуэщым ис щІэпхъа-

джащІэхэм Къуріэн лъа-

піэр гукіэ зэрагъащіэмэ,

тезыру ятелъ илъэс бжы-

ЛЪЭХЪУЭЩЫМ ис нэ-

рыбги 115-м я тезырым ма-

зихым щегъэжьауэ илъэс

20-м нэс хухагъэщ ащ.

КъурІэн лапІэм щыуагъэн-

шэу еджэу ирагъэса нэужь,

тутнакъи 124-м къэпщытэны-

гъэхэр тест ІэмалкІэ ира-

гъэтыжри, хэт и илъэс бжы-

гъэм хухагъэщІащ, хэти

гугъу ящІ цІыхуи 124-м ящы-

щу 115-м гукІэ зэрагъэщІа

сурэ бжыгъэм елъытауэ, я

илъэс 20-кІэ хухагъэщІащ, -

жеІэ тутнакъэщым и лэ-

еджапіэхэмрэ зэпыщіэным-

кІэ жэуап зыхь Іэл-Хьэмма-

ди Мухьэммэд. - ЦІыхуип-

лым я тезырыр илъэс 15-кіэ

КъулыкъущІэм зэрыжи-

Іэмкіэ, илъэс 17 ипэкіэ Ду-

бай дэт тутнакъэщхэм щызэ-

хаубла «КъурІэныр зэгъэ-

щіэнымкіэ программэм»

тезыр зытелъхэм Іэмал

гъуэзэджэ къаритащ псори

щіэрыщізу къыщіадзэжу я

щхьэ пщіэ хуэзыщіыж ціыху

хъужын папщІэ. Я хьэл-

щэныр зэтраухуэжу, лъэ-

хъуэщым щагъакІуэ зэ-

манри пщІэншэу ямыгъэ-

кІуэдын хуэдэу, абы икІыжа

нэужьи, гъуэгу захуэм темы-

лъапІэм Іэмал къариты-

нущ», - къелъытэ Хьэмма-

гъуэщыкІыжыну

КъурІэн

нэхъ мащІэ хъуащ».

«ЦІыхуи 7-м я тезырыр

лъэхъуэщхэмрэ

щызэрагъащІэ

къаутІыпщыжыпащ.

Іуэхум хэплъэжахэщ.

жьакІуэ,

КъурІэн

гъэр зэрыхухагъэщ Іыр.

Илъэс зыбжанэ ипэкіэ, Абыкъу лъэпкъым теухуауэ тхыгъэ щыдгъэхьэзырым, Къэбэрдейм и къадыуэ лэжьа муслъымэн еджагъуэшхуэхэм яз Абыкъу Алий и КъурІэныр зэрык Гуэдам и хъыбар япэу зэхэтхауэ щытащ. Ар къыджезыІэжа абы и къуэрылъху, Бахъсэн къалэм шыпсэу, МВД-м и майор Абыкъу Мухьэмэд нобэ псэлъэгъу гуапэ щІытхуэхъуа щхьэусыгъуэр телъыджэщ: Алий и Іэрытх Къуріэныр къагъуэтыжащ. Псалъэмакъымфыщыдгъэгъуазэмэ ди гуапэщ:

Къулъкъужын дэс Абыкъухэ я къежьапіэр

Си адэшхуэ Абыкъу Алий Хьэсанэ и къуэр 1873 гъэм Къулъкъужын къыщалъхуащ. Алий и адэ Хьэсанэ дунейм къыщытехьар иджыпсту Первомайск цІэр зезыхьэ Абыкъу хьэблэжьырщ. Къэбэрдейм къызэрыІэпхъуар зи фІыгъэр Къулъкъужын зыухуа Къуэн Мырзэбэчщ. ЦІыхухэм муслъымэн диныр къаригъэштэн, иригъэджэн фіэфіу, Мырзэбэч Абыкъу Хьэсанэ и адэм къыІихщ, Къулъкъужын къыдигъэтІысхьэри, Куба щыщ Щоджэнхэ япхъу къригъэшауэ щытащ. Хьэсанэ къуищ иІащ: Алий, Нащхъуэ, Іэхьмэд. Нащхъуэ щІалитІрэ пхъуищрэ, Алий къуищрэ пхъуищрэ иlащ. Іэхьмэд бын иІакъым. Ахэр псори къыщалъхуар Къулъкъужынщ.

Алий и дин щІэныгъэр

Абыкъу Алий КъурІэным езыгъэджар и адэ Абыкъу Хьэсанэщ. Къызэрыхэдгъэшаши. Хьэсанэ илъэс 14 фІэкІа мыхъуу, Абыкъухьэблэ-Первомайскэм ирашщ, ми. Мэккэ-Мадинэ яшэри, и ныбжьыр илъэс 27-рэ ирикъухукІэ щыпсэуащ. Абы къикІыжу къэкІуэжа нэужь. къыщІэхъуа и бынхэр псори муслъымэн диным хуригъэджащ, КъурІэныр къаригъэщтащ.

КъурІэныр

1914 гъэм иужь дыдэу Къэбэрдей-Балъкъэрым икІыу хьэж зыщІыну кІуахэм яхэтащ си дадэ Алий. ЗэрыжаІэмкІэ, абы Елбэд Хьэсэн, Дым Іэдэм сымэ и гъусащ, псоми я цІэр къысхуиІуэнкъым, ауэ цІыху зы-

щыплІ хъухэрт. Хьэж ящІауэ Мэккэ-Мадинэм къыщикІыжым, хьэрып щІалитІ я гъусэу къыздашащ, КъурІэни къыздахьащ. МазищкІэ ди деж щыхьэщіауэ жаіэж а щіалитІыр. Къыздахьа КъурІэныр Іэкіэ мазитіым и кіуэцікіэ къратхык ащ. Іэрытхыр хьэзыр хъуа иужь, Алий щІалитым Къуріэныр яіэщіилъхьэжщ, Куржым нэс якІэлъыкІуатэри, Тыркум кІуэ кхъухьым иригъэтІысхьэжауэ щытащ.

А зэманым КъурІэн тхылъхэр иджы хуэдэу хуиту бгъуэту щытакъым-тіэ. Нэхъыбэу зекІуэр Алжир, Мароккэ, Тунис къэралхэм зэрыщыпсалъэ хьэрыпыбзэ къудамэхэмкІэ тхахэрат. Мэккэ-Мадинэм, Сирием хуэдэ къэралхэм щызекІуэ КъурІэным и пщІэр нэхъ инти, аращ ар Алий Хэкум къихьын хуей щІэхъуари къыщ ГрыригъэтхыкІари.

Революцэр

И адэм иригъэджэжауэ, духьэшы хъуауэ, си адэшхуэр щ алэгъуалэм мыдрисэхэм щадэлажьэу щытащ. Апхуэдэу екІуэкІыурэ,

Тхыгъэ лъапІэр псэм пэзыщіа

وكول تسسه فارفور مايؤر بالدراط الورموراة

властыр щагъзувам иужь-

ену и жеахш, иджышпытук

бэрдейм и Шэрихьэт судым

динская» фіащауэ уэрам

дэтащ къалэм. Абы тета

унэм 1924 гъэм си адэм и

и тхьэмадэу ягъэуващ.

шэрихьэт полкыр

وبضرت للدالوشا بالناس واللد والجن سليرة بيية الأ يبال لأتأبيهم بمارة ولابع سندر بعدواة ماصلي والثآء الوكو ويناؤن يوما تغله فيوا غاوه والإصار الكارك ومنابعها الذاذ فوالنادين فأ وأفعاله أنسبخ لاختافي المفتوان والأخرو كتفاوضا

بأرجاجين لبعلد سأيفقان سناوستان وتوكدا الالفاجيدا أيُّمَا النَّوْمِيُّونَ العَلَّمَ مُعْلِمٌ وَالنَّهِ الرَّامِ مِنْمُ وَاللَّهِ معياء أواما فاسراه بكونوا فترا ينتيم افلاس اغل وَلَيْنُهُ وَاسْ عَلِيمٌ وَلَيْسَتَمِينِ الَّذِينَ (يَعِيلُ وَتَا يُعَاسَا خَدُ غينهم المأس فضله والذين يتغون الكتاب وامثك أيمالك فكالبوع إفاعلة فينه غيرا والأفوس مال الله للا والمرعوا فيالد عارالفاة إذارة فقل يُغَوُّ اعْرَضَ الْعَيْوةِ النَّالْمِ اوْمَنْ لِكُرِهُ مَنْ قَالِنَا اللَّهُ مِنْ بعد الراهين خفور يهم ولفل الزلنا البكر الإنعينة ومتارات النائ فلوايت فبلكم وموعظة التنون ألفه نؤدُ النَّدُونِ وَالْمُنْ مَثَلُ فُولِا كَفُنَانِ فِيفَامِصْ إِلَّهُ إِلَّهُ إِلَّهُ إِلَّهُ الْمُثَا المُ إِلَيْهِ الرُّمَاجَةُ كَأَفَاكُوكُ وُرِدُ يُوفَلُونَ تَعِما مُلْأَكُونَ وَسُولِية والسَّرْقِيدَ والعُومِية يَكَاهُ وَمُعَايِقِينَ

гъэм Къэбэрдейм шэрихьэт кіыжащ. полкыр къыщызэрагъэпэ-Алий и чэзур къыщысым,

щам щыгъуэ, Къатхъэн Назир полкым и командиру, си илъыр Алыхьталэм ещ Э, адэшхуэ Абыкъу Алий - комиссару 1918 гъэм щелэр щыlэкъым» жыlэ, мы гъэжьауэ 1922 гъэ пщІондэ зэуахэщ. Къэбэрдейм совет ди бын здэдгъэпІыж». «Лафыщ, дяпэкІэ ап-

дэтІысхьэжащ. Дадэ Къэхьэбыршыбырым шхьэкіэ, Унагъуэр Налшык яшауэ гъазэщ, Къалмыкъ БетІал и щыпсэурт. «Мало-Кабар-

> «Умыгъ! Уи нэпс щІэбгъэкІыу мыбыхэм закъыумыгъэлъагъу!» - къыжриІащ иужьрейуэ нанэ.

шыпхъу нэхъыжьыр къыщалъхуащ. Апхуэдэу Шэрихьэт судым и унафэщІ къалэныр ирихьэк ыурэ, диным и Іуэхур щ акъузэжын щыщадзэм, езым къыдэзэуахэр игъэтІысыну унафэ ищІыну къытракъузэ хъуащ. ныбжьэгъухэм къыж-«Ефэнды, сыт пщіэр? Уэри дэ тхуэдэ дыдэу щІытІым уилъащ? Ар хъурэ?!» Арати, Абыкъу Алий кІуэри, ящІэр зэрымыхъунур Къалмыкъ БетІал жриІащ. Модрейр къэгубжьри, езы Алий игъэтІысащ. Мис абдежым къыщыкъутащ Абыкъу Алий и ЗалымыгъэкІэ гъащІэр. губгъуэм ирахуэри, «контрреволюцэм и телъхьэ», «бандэ» фІащыжащ. Езым

ГъэунэхупІэ щихуам

Мы хъыбарыр зыхуэзэр,

сыщымыуэмэ, Алий етІуанэу щагъэтІысам щыгъуэщ. Тэрч районым я ефэндыр, Абыкъу Алий, зы балъкъэр щІалэ - а щыр Къалмыкъ БетІал игъэтІысауэ лъэхъуэщым ист. Дадэрэ нанэрэ Налшык дэсыху, Къалмыкъ БетІал унагъуэм ихьэкъикІыжу, шей щефэу, си анэшхуэм фІы дыдэу ицІыхуу щытащ. Арати, нанэ и лэжьапІэм ешэри, мыр къыжре і э Бетіал: «Иджыпсту ефэндыр къыщІызогъэкІыжри, «Алыхь щыІэкъым, мы КъурІэным теуви щіэкі» жесіэнщи, ар игъэзащІэмэ, уи щхьэгъусэр щІэшыж». Си анэшхуэм: «АІэ, сэ ар схужеІэнукъым, ауэ къыщІэш», - жриІащ. Арати, щыри къыщІрегъэшри кърегъзувзкІ. Япзу тэрч ефэндым зыхуигъэзащ Къалмыкъым: «Къэспот! «Алыхьталэр щыІэкъым» жыІэ, мо КъурІэным теуви, щІэкІ, уи быныр пІыж!» Къэспот ди адэшхуэм зыкъыхуигъазэри: «Алий, къысхуэгъэгъу, уей, сэ бын сиІэм», - жиІэщ, КъурІэным теувэри, къыщІэкІыжащ.

Дэ лъэпкъкІэ дыабазэщ. Си адэшхүэм бзитху ирипсалъэу ищІэрт: адыгэбзэ, урысыбзэ, хьэрыпыбзэ, абазэбзэ. къэрэшеибзэ. Къэрэшеибзэмрэ къэрыбзэмрэ зэтехуэкъэтіэ? Арати, дадэ балъкъэрым зыхуегъазэри, къэрэшеибзэкІэ жреІэ: «Ахъ-КъурІэным мэт! Мы утемыувэ! ЩІы фІыцІэм ущІэлъми, укъыщІэсхынурэ узукІынущ!» «Алий, къысхуэгъэгъу, сэ зыпхъу закъуэ сиІэу аращ, си быныр схухыфІэдзэнукъым». - къыжреІэж абы. Ари КъурІэным

революцэр къэхъуащ. 1918 теуващ. Апхуэдэу къыщІэ-

нанэ жеlэ: «Ефэнды, уи гум ягъэ кІынкъым. «Алыхьта-КъурІэным теувэ, ныщІэкІи

хуэдэу къызжумыІэ, - кърет жэуапу. - Уэлэхьи, сэ мы Алыхьталэм и цІэр схухэмыутэну!» - жиІэщ, зыкъинэгум иубжьытхэри, тутнакъэщым щІыхьэжащ.

Контрреволюцэм и къарухэр Абыкъу Алий зыхихьа иэкіа Псым

гъэм Тырныауз пэгъунэгъуу Верхожан жыхуаІэм деж, Алий и гупыр совет властым и телъхьэхэм къапэтІысщ, зэтраукІэри, езыри уІэгъэ хъуауэ ягъэтІысауэ щытащ къыдэзэуахэр псори и иужьрейуэ, ауэ укІкІэ и акъылэгъуу къэнащ итІанэсудыр ящІатэкъым. Царицын (иджы Волгоград) ира-

гъэшауэ щытащ. Адэкіэ жысіэнур къызжезыІэжар си анэшхуэращ. Си адэшхуэр си анэшхуэм зэреджэу щытар «Ла-фыщщ». Первомайск удэжа нэужь, Красный Восток къуажэр щытщ. Абы щыщ Лафыш Шыхьым ипхъут ар. Кавказ Ищхъэрэм нэхъ шыхъуэ лъэрызехьэу исахэм язщ. Арати, си адэмрэ си адэм и шыпхъу нэанэшхуэр Царицын макіуэ, си адэшхуэм хуэзэну хуит ящІати. ЗдэкІуам махуищщыІауэ, къыжреІэ: «Лафыщ, иджы сабиитІыр удэкІами, мы къалэм зыми пщІондэ, дэкІ, укъыдэнэнкІэ Іэмал иІэкъым».

«Сэ саукlауэ хъыбар къыпІэрыхьэми, уи фІэщ умыщІ, сабийхэр уи анэмэтщ, яхуэсакъ», - аращ

иужь дыдэу къыжриІар. «ЕтІуанэ махуэм сабиитІыр къасщтэри, Царицын дэкІри, тутнакъэщым теуэхэри, ягъэтІысахэр псори къыщІагъэпхъуэжащ, щылажьэхэр зэтраукіащ. Си адэшхуэр Индыл (Волгэм) адэкіэ - Баку, адкіэжкіэ къытІэрыхьауэ Илъэс щэщІкІэ щыпсэужащ Тыркум. 1930 гъэм щегъэ- жауэ унэм щІэлъщ.

жьауэ 1961 гъэ пщІондэ. Щхьэкіуэ хъыбар пыухыкіа къыщытІэрыхьэм, си адэм мэлитІ-щы иукІщ, къуажэм хьэблэ лыжьыр къыщызэхуишэсри, къуріэнаджэ хуэдэу хуищ ауэ щытащ. А зэманым сэ срихьэліауэ сощІэж.

Хъыбарыр къытхуэзыхьар си анэшхуэм и дэлъху нэхъыжь Лафыщ Булбулт, ар абазэцІэщ. Иранми, Иракми кіуэуэ, зэхэзекіуэн и хьэлт абыи, Тыркум щыІэу Къайсэр къыщыщІидзащ. Аращ къыщыжраІар Абыкъу Алий и Іуэхур зэрыхъуар. Унагъуэ щиІами тщІэркъым, лъыхъуэн хуейщ. Хэкум къуищрэ пхъуищрэ къыщигъэнащ Алий. Сэ и къуэ нэхъыщІэ дыдэм срикъуэу аращ.

Тхылъ лъапІэр

унэм щІэлъщ лъэныкъуэр «контрреволюцэм и къарухэр» жыхуаІэрат. Зэ ягъэтІысри Сыбыр Жинт фіыціэ тебзауэ. хьэрфхэр шакъэ щІыхукІэ щыlат. Етlуанэу ягъэтlысри, Соловки ирагъэшащ, Хы тхауэ апхуэдэт Алий и КъурІэныр. Си анэшхуэм хужьым хэт хытІыгум. Абы зэрихьэурэ, зыкъомрэ унэм къикІуэсыкІыжыфа Алий щымыіауэ жаіэ. щіэлъащ. Зэгуэрым къызэпрысыкІри, гъунэгъу нанэ дунейм ехыкъэкІуэжауэ щытащ. 1930 жати, Алий и КъурІэныр абы яхьри, кІуэдащ. 1965 - 1966 гъэхэрат ар къыщыхъуар. Куэдрэ сылъыхъуащ сэ абы. Нартан дэс ДыщэкІхи, Балъкъэрхи я деж сыщыІащ. Илъэс

зытхух ипэкІэ Абыкъу Светэ жаІэри, пшынауэ Іэзэ диІэщ дэ. Ауэрэ КъурІэным дытепсэлъыхьурэ, ар къызоупщІ: «Мухьэмэд, уи КъурІэным и жинтыр фіыціэ?» «Фіыціэщ», - жызоіэ, «Тхыгъэр щіыху?» «Щіыхущ». «Нтіэ, ди деж щІэлъщ а Къур-«!аине!»

КъызэрыщІэкІымкІэ, ди унэкъуэщ дадэ Абыкъу МэлутІэ и деж щыІауэ араш тхылъыр, абы зэрихьащ. Мэлутіэ и нысэ Фатіимэ хъыжьымрэ здешэри, си къихьыжри, КъурІэныр къызитыжауэ, нобэ си унагъуэм илъщ.

Крем-Константиновко къуажэм Сирием къикІыжауэ унагъуэ зыбжанэ къащти, пщэдей дауэрэ дэсщ. Нэгъабэ, накъыгъэм и 21-м, абы КъурІэныр есимыщі у дэкі. Лъэсу удэкіа хьэхри сехащ, къезгъэджэн си мураду. Зы щІалэ къэзгъуэтри езгъэплъащ. «Мыр Іэрытхщ, мыр къыздипхар дэнэ? Мыпхуэдэ зыщІыпІи щыІэкъым!» - жиІэурэ, и къелъэлъэхыу, нэпсхэр макъкІэ къеджэрт Къур-Іэным. КъыздикІар щыжес-Іэм, игу къэкlащ: «Мыр сэ сыкъыдэкlыжащ», - жиlэ- къызэт, адыгэбзэкlэ зэзжырт ди анэшхуэм. Махуиті дзэкіынщи, хьэрыпыбзэкіи, адыгэбзэкІи, урысыбзэкІи къыпхудэзгъэкlынщ», жиІащ. Сэри жэуап изот: «Мы КъурІэныр иджыпсту пыгъ?» «Нтіэ». «Нтіэ, уи тету Каспий хым нэс кІуэщ, жагъуэ умыщІ, дакъикъитікіэ фіэкіа піыгъынукъым Тыркум икІри, 1961 гъэм ду- икІи уэстынукъым. Ар си нейм ехыжауэ хъыбар адэшхуэм и фэеплъу унащытащ. гъуэм илъынуращ», - жыс-Іэри, КъурІэныр къэсхьы-

Зэманым зихъуэжащ. Нобэ Абыкъу Алий хуэдэхэм зыщІагъэлІэжа КъурІэн тхылъхэр мэжджытхэм пэрыхьэту щіэлъщ жыпіэмэ, ущыуэнукъым. Алыхыым и фіыщіэкіэ, Къуріэн еджэхэри ар гукіэ зэзыгъащІэхэри ди куэдщ. ЗэхъуэкІыныгъэхэм къыздахьахэм ящыщщ Тыркум щыпсэу адыгэхэри япэм зэрыщытам хуэдэу зэрытпэмыжыжьэр. Абыкъу Алий къэрал щІыбым щрихьэкІа гъащІэм теухуауэ зыгуэр зэхэзыхыжа щыlэмэ, зыкъытпыфщlэну дыныволъэ/у.

Мазаем и нэмэз щІыгъуэхэр

Махуэхэр	Пщэдджы- жьыр	Дыгъэр къыщы- щіэкіыр	Шэджа- гъуэр	Ичын- дыр	Ахъшэ- мыр	Жасыр
1, гъубж	05:52	07:22	12:30	15:03	17:20	19:00
2, бэрэжьей	05:50	07:20	12:30	15:04	17:22	19:02
3, махуэку	05:49	07:19	12:30	15:05	17:23	19:03
4, мэрем	05:48	07:18	12:30	15:06	17:24	19:04
5, щэбэт	05:47	07:17	12:30	15:07	17:25	19:05
6, тхьэмахуэ	05:46	07:16	12:30	15:08	17:26	19:06
7, блыщхьэ	05:46	07:16	12:30	15:09	17:28	19:08
8, гъубж	05:44	07:14	12:30	15:11	17:29	19:09
9, бэрэжьей	05:42	07:12	12:30	15:12	17:30	19:10
10, махуэку	05:41	07:11	12:30	15:13	17:32	19:12
11, мэрем	05:40	07:10	12:30	15:14	17:34	19:14
12, щэбэт	05:38	07:08	12:30	15:15	17:36	19:16
13, тхьэмахуэ	05:37	07:07	12:30	15:15	17:37	19:17
14, блыщхьэ	05:36	07:06	12:30	15:17	17:38	19:18
15, гъубж	05:34	07:04	12:30	15:18	17:39	19:19
16, бэрэжьей	05:33	07:03	12:30	15:19	17:40	19:20
17, махуэку	05:31	07:01	12:30	15:20	17:42	19:22
18, мэрем	05:30	07:00	12:30	15:21	17:43	19:23
19, щэбэт	05:28	06:58	12:30	15:22	17:45	19:25
20, тхьэмахуэ	05:26	06:56	12:30	15:23	17:46	19:26
21, блыщхьэ	05:25	06:55	12:30	15:24	17:47	19:27
22, гъубж	05:23	06:53	12:30	15:25	17:48	19:28
23, бэрэжьей	05:22	06:52	12:29	15:26	17:50	19:30
24, махуэку	05:20	06:50	12:29	15:27	17:51	19:31
25, мэрем	05:18	06:48	12:29	15:28	17:52	19:32
26, щэбэт	05:17	06:47	12:29	15:29	17:54	19:34
27, тхьэмахуэ	05:15	06:45	12:29	15:30	17:55	19:35
28, блыщхьэ	05:14	06:44	12:29	15:31	17: 56	19:36

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Муслъымэнхэм я ІуэхущІапІэм къыдитащ.

Нэшэнэхэр Хъыбархэр Псалъэзэблэдз

Джэгунми пІальэ иІэщ

Умарбий, школым къызэрикіыжу, зитхьэщіри піащіэу шхащ. Иужькіэ, и Іэжьэ ціыкіур къищтэри дэжащ, Іуащхьэм къежэхыну, и ныбжьэгъу цІыкІухэм ядэджэгуну. Зы сыхьэт хуэдэкІэ джэгуауэ, и классэгъу Зэчий къыбгъэдыхьэри къыжри ащ:

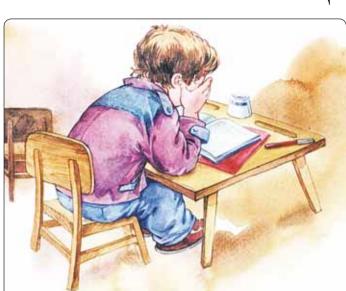
Умарбий, куэдщ ар. Накіуэ дыкіуэжынщ. Унэ лэжьыгъэхэр тщІыжын хуейщ.

- Хьэуэ, жыпІэр сыт!..идэркъым Умарбий. Мыпхуэдэ тхъэжыгъуэм ухэкІыж хъурэ?.. Сэ си унэ сщІыжыну лэжьыгъэхэр иджыри зэман сиІэш. Уэ ухуеймэ, укъызэмыжьэу

Еуэ-тІэ, сэ нэгъуэщІ хэр гугъущ.

Хъунщ, зызгъэгувэн-

Ауэ Іуащхьэ къежэхыпщыхьэщхьэ жеящ. хъуауэщ къыщыдыхьэжар. къамыгъэушу къэтэджы-Сыхьэт зыбжанэкІэ къызэ- факъым. Сыхьэт ныкъчэт рызэщІэплъар темыужауэ, урокым щІидзэным иІэ-

Іуэхуи сиІэщи, сыкІуэжынщ. ар стІолым бгъэдэтІысхьащ жыр. Ари зигъэхьэзырыху Ауэ уэри зумыгъэгувэ, но- и унэ лэжьыгъэхэр ищіы- кіуащ. бэ къыдата унэ лэжьыгъэ- жыну. Бгъэдэт ысхьа щхьэкІэ зыри къикІакъым, джэгукъуати. «Куэдщ, пщэдджыжь нэхъ сыкъэтэджынщи, ным, иужькіэ уэс гуащэ жынщ», - жиіэри гъуэлъы-щіыным, уэс іэшкіэ дзы- жащ. Зэрыгъуэлъыжуи lyным апхуэдизкіэ дихьэхат рихри, нэху щыху іэфіу Пщэдджыжьым

Арати, Умарбий къыкІэрыхуауэ, и унэ лэжьыгъэхэри имыщІыжауэ шкожьыуэ лым кіуэри, зэи къэмысщІы- хъуауэ, «2» къихьри, хуабжьу укlытащ. «Ухуэза! зэшхыдэжащ ар иужькіэ. Зэчий уедэІуэнти, нэхъ пасэу укіуэжынт. Джэгунми піалъэ иіэщ», - щіыжаіэр

Мастэ, мастэ, мастэ,

Мастэ Іэпэ хэуэ! Мастэ, мастэ назэ,

Си мастэ нэ зэв!

Нанэ укъегъафэ,

Жан и лъахъстэн вакъэр

Къауэ къыумыгъанэ,

КъыумыгъэтІэпІыж, Дадэ и джэдыгур Зэгуумыгъэуд!

Хьэвэм ухэлъадэри

Ди гъунэгъум уестри, УсфІикъутэпащ. А си мастэ, мастэ,

Си шыпхъу цІыкІум уестри

Жэщым усІэпыхури укъэзгъуэтыжащ.

Укъыхэсхыжащ,

Усф Іиубыдащ,

Сытыр си Іэмал? Сэ си мастэ назэр

Хэт къызитыжын?

Нанэ и маститІыр

Сэ узогъэфий!

УЭЗЫ Мухьэмэд.

АфІэкІа сигу схуигъэлъыжынукъым! ФыкъэдаІуэ!

НывжесІэжынщ, атІэ, си шыпхъу нэхъыщіэ Іэминатрэ (Іэнатэрэ) сэрэ дыщыціыкіум дгъэхъахэм ящыщ гуэр. ТІэкІуи емыкІущ, тІэкІуи дыхьэшхэнщ, ауэ хэт апхуэдэ гуэр къызыщымыщар?! Псоми ди Іыхьэ тыгъыжш.

Сыкъыщыхъуа махуэт. Зэшып-хъуитІым зыкъэдгъэтІейри, Беслъэней къуажэкІэмкІэ дунэтІащ, анэш дадэрэ анэш нанэрэ тлъагъуну, ди анэм пщэрылъ къытщищ ахэри дгъэзэщіэну. Зытплъыхьурэ, дыуэр-шэр хуэдэурэ дынэсащ. Нанэрэ дадэрэ къытщыгуфіыкіащ. «ФыкІуэ, щхъырыбыр хъуащ, къыпызычынрэ зышхынрэ ямыІэу къывожьэ», - жаlэ. Дэри дызыхуейуэ тфіэфі дыдэр арати, хадэм дилъэдащ. Къуацэ-чыцэм дызэрызэхифыщіэри зыуи къытщымыхъуу къыпыдоч щхъырыб нэхъ пащэхэр, хуэплъыжь хъуахэр. Тшхынури дошх, нанэ къыдита шынакъ цІыкІуми из дощІри, дыкъокІыж.

Пхъэ башыр щІэгъэкъуауэ, и шхьэри мащізу абы тригъэщіауэ дадэ бжэІупэ жьауэм деж щыст хэгупсысыхьауэ. «Дадэ, пшхыну?», жыдоІэри шынакъыр худоший. КъоІэбэри, зытІущ хех, «гъащІэ кlыхь фыхъу, си пщащэхэ!» къыджеlэ. «Нобэ хэтыт фэ тlум зи махуэр?», - къыдоупщІ дадэ. Зэ щхьэкІэ зызоущэху, сытепсэлъыхьыну къезмыгъэкІуу. «Мыращ» къригъэкыу си шыпхъум и Іэр си дежкІэ ІэщІелъхьэ. Іэнкуну соІзбэри, къы-къишия нэужь, зыкъызомыус: «сэ- Іызох, си блэгущІэм щІызоубыдэри,

ращ». Дадэ хъуэхъу дахэ еукъуэдий. Абы ирихьэл эу, нащэбэгу бэгъуар и пэгуным изу, нанэ хадэмкІэ къокІыжри, дызэхех. «Мыдэ фыкъакlуэ», - къыдоджэри, унэ щlыбагъымкіэ макіуэ, дэри и ужьым доувэ. Джэдхэр здитым йохьэри, джэд фІыцІэ-къуэлэн дахэшхуэр -нэхъ ин дыдэу яхэтыр къеубыд. (Адыгэ джэдкіэ зэджэм хуэдэт ар.) «Мис мыр уэ тыгъэу узот уи махуэм щхьэкіэ. Фыкіуэжмэ, фи анэм джэд шыпс фхуищІынщ», - жеІэри къыс-

и щхьэр игъэджэрэзу къызохь.

Псори псот! Ауэ а джэдым сыхуейт сэ?! Дауэ ар зэрысхьынур? Къуажэр зи кІыхьагъым джэд сІыгъыу дауэ срикІуэн сэ? Си шыпхъуми «уэ къуатамэ, хьы», жиlэнщи ауи сlимыхын... Абыхэм сегупсысыху, унэ бжэІупэм дыкъосыж. «Нанэ, мыр схуэхьынкъым, къысіэщіэкіынщи, щіэпхъуэжынщ», къызызогъэпэщри, хуэму къы-

дызошей. Абы хэту нанэ унэм щІолъадэ. «Сыту пІэрэ нанэ къигупсысар?!», - жыдоІэ. Къэлътмакъ (сум-

кэшхүэ) иІыгъыу джэдри абы ирегъэтІысхьэ.

Дыкъожьэж иджы. Джэдри хьэлъэфіщ, зэми мэпіэтіауэ. Сытри си махуэт! Псыр къыспеху сіыгъым. Зэм си шыпхъум изот, езэшмэ къызетыж, зэми зэпыдоубыдри, зэгъусэу къыдохь. Джэдым и щхьэр къримыгъэжыну, нэхъри догъэбыдэ. ТІэкІурэ апхуэдэу дыкъэкІуауэ, додаІуэри, макъ къигъэІужкъым икІи зигъэхъейркъым. «Анатэ, мы джэдыр мыбэуэж сфіощі», - жызоіэ. Дыкъоувыіэри, зэрысым и щхьэр хуэмурэ зэlудох. Зигъэхъейркъым. «Имэхыхьащ, и щхьэр щызэхуэтщІым», - аращ дызэгупсысар. Дигу къоуэж къыт-Іэщіэщіар. Ауэ сыт ди Іэмалыж иджы... Къэхъунур къэхъуащ. Ауэ джэд ліам сыт етщіэнур? Хьэлъэу тхьыжыну? Тхьыжми, шхыдэ къэдлэжьынущ. Сытми, джэдыр зыщІыпіэ дей дгъэтіыльын хуейт, ауэ дыкъалъагъумэ, тфІэемыкІут. Зыкъэтплъыхьри, ятІэ шэд къэтлъэгъуащ. Джэдыр абдеж къыдогъанэри, зэрылъари тІыгъыу ды-

къыІуокіыж.... Хэт ищІэнт, кІыфІ хъуа нэужь, джэдым и нэхэр зэтрипІзу жейуэ... Дыплъэмэ, джэдыр къэушыжащ, ятіэ защіэу къуажэм хэлъэдащ. Шыпси мыхъуу, тхъэуэ псэууэ къэнэжащ.

АБЫДЭ Іэсият, Къэрэшей-Шэрджэс Республикэ.

Жэбагъы и хъуэхъу

Зыпщ гуэрым къуэ къыхуалъхуати, хьэщ э къыхуепсыхауэ здэхъуахъуэм, Къэзанокъуэ Жэбагъы пщым и жылэмкіэ зэрыблэкіыр къыжраіащ.

- Жэбагъыи дгъэхъуэхъуэнщ, - жари хьэщІэщым ира-- Пщым ехъуэхъу, Жэбагъы, къуэ къыхуалъхуащ, -

жаІэри. - Нобэ дунейм къытехьа щІалэр хьэнэу, джэдыпэу,

фызыгуу, и ціэкіэ къемыджэу гъэпсэу! - жери хъуахъуэщ, шэсыжри, и гъуэгу техьэжащ Жэбагъы. Гупыр егупсысри, Жэбагъы и хъуэхъур зэхащІыкІакъым.

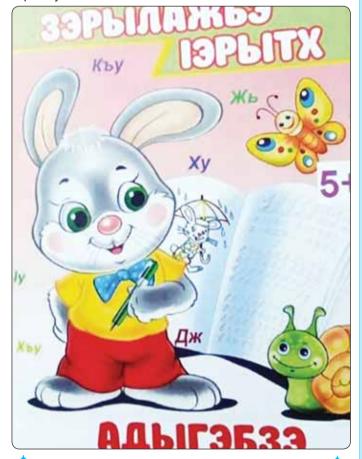
Къыдохъуэхъу жытІэурэ къыдэхъуэнащ: фыкІуи къевгъэгъазэ, - жари Жэбагъы шу лърагъэжьащ. Жэбагъы - Хьэм и нэм нэхъ жан щыІэкъым, джэдым и пэм нэхъ

шэрыуэ щыІэкъым, жьэгум щыдэсым деж фызым нэхърэ нэхъ гушхуэ щыіэкъым, нэхъыжь щхьэщытыху щіалэм и ціэкіэ еджэркъым. Нобэ дунейм къытехьа щіалэр нэ жан, шэрыуэ, гушхуэ зыкІуэцІылъ ирехъу, и нэхъыжь куэдрэ къыщхьэщырет. Аращ сызэрехъуэхъур.

Іэрытх цІыкІу

Дунейм къытехьащ адыгэбзэкІэ зэрылажьэ Іэрытх ціыкіу. Щхъуэкіэплъыкіэу сабийхэм ялэжыну сурэт гъэщІэгъуэнхэр итщ, цІыкІухэм адыгэ хьэрфхэр ятхыфу иребгъасэ мэхъу. Іэрытхыр къыдигъэкІащ сабийхэм я зыужьыныгъэм папщіэ щіэх-щіэхыурэ лэжьыгъэ щіэщыгъуэхэр зыгъэхьэзыр, абыхэм яхуэусэ, хъыбар цІыкІухэри яхуэзытх Мэлей ФатІимэ.

Нэр плъызмэ, хьэщІэ къокІуэ

♦Сабий жейм ба хуэпщІмэ, зыгъэгусэрей мэхъу. ♦Сабийр япэу зыщахьа унагъуэм зыгуэр къыщрамытмэ, фІыкъым.

♦Сабийм и дзэр къэкІыху гъуджэм ирагъаплъэртэкъым, и дзэр къэкІыгъуей мэхъу. **♦Унэ кІуэцІым ущыфийну фІыкъымт.**

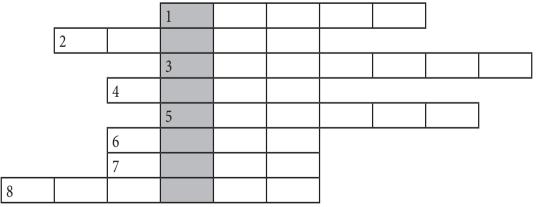
♦НапэмытхьэщІу Іэщым яхыхьэртэкъым, ерыскъым еІэбыртэкъым.

♦Уи бзэгум уедзэкъэжмэ, лыщІэ пшхынущ. **♦Нэр плъызмэ, хьэщІэ къокІуэ.**

Мастэ нэ зэвым и уэрэд

Жэуапхэр пэжу ифтхэмэ, къехыу псалъэм фыкъеджэфынущ: «къуажэхьхэр»

ЕкІуэкІыу: 1. Зызыгъэпщу пщым и Іэгу дагъэ защІэщ, щІым къыхэпщмэ дыгъэм псы изыкіэ. 2. Шындэбзий гъэгъуахъуэ, хуаплъэ. данагъуэ пщэдыкъ. 3. Махуэ псом мыпсэху, жэщ хъум бжэкъуагъым къуэувэж. 4. Зи бын псори дзыгъуащэ. 5. Вакіуэ дэкіым кіэлъоджэ, къаджэ-наджэу къекіух. 6. Вагъэр хужьщ, жылэр фІыцІэщ. 7. КІуаукІуау лъэрыч, къуажэр щэ зэпызыч. 8. Мазэм хуэдэу хъуреябзэщ, бзэгуу иІэр

Жэуапхэр:

Сэхуран. . Тизару. 5. Хьэрхьуп. 6. Тхылъ. 7. Гуэгуш. 8. 1. Къубгъан. 2. Адакъэ. 3. Жыхапхъэ. 4.

БИЦУ Жаннэ.

Пхъэидээ ящ е езыр-езырхэу зэгуро- пыр къищтэу и джэгуэгъухэм ящыщ зым Іуэри пащтыхь (тхьэмадэ) хах. Ар лъэны-къуэкІэ мэтІыс. Мыдрейхэм топым гъуэ топыр зытримыгъэхуэн папщІэ, щІэпхъуэкъаувыхьыж, я Іэхэр топым хуэшияуэ, Іэмрэ топымрэ лъэбакъуитІ хуэдиз я зэ- увэ. хуакуу. Джэгухэм щыщ дэтхэнэ зыри

еуэну е нэгъуэщіым и ціэ къраіуэмэ.

пІэ йоувэри, пащтыхьу щытар джэгум хо-

Апхуэдэурэ, яужэгъуху джэгур йокіуэкі. поплъэ и цІэр пащтыхым къриІуэмэ, то- ЦІыху дапщэ хуейми джэгу мэхъу.

ПцІащхъуэхэр

Ціыкіураш сымэ фіыуэ яціыху пціащ-хъуэр, и фэр щіыху-фіыціафэу, и кіэр дыкъуакъуэу уэгум куэдрэ иболъагъуэ, абгъуэ щаухуэкіэ я Іэпщіэлъапщіагъри умыгъэщІэгъуэн плъэкІыркъым. Абыхэм ятеухуауэ иджыри гъэщІэгъуэн куэд шыІэш. Девгъэплъыт!

- ПцІащхъуэм и пкъыр псынщІэу къэлъэтыхьыным хуэгъэпсащ: и дамэхэр псыгъуэщ, и кІэр дыкъуакъуэщ. И пкъым и инагъыу щытыфынущ сантиметри 6-м щегъэжьауэ 23-м нэс. И хьэлъагъыр грамми 10-м щегъэжьауэ 60-м ноблагъэ.

- Нэхъыбэм пцІащхъуэхэр уэгум итщ, щіым къыщызэтеувыіэр мащіэ дыдэрэщ. Уэгум иту машхэ, уеблэмэ я шырхэри къалъэтыхьурэ ягъашхэ. - Илъэси 4 - 8-кІэ мэпсэухэ.

- Здэлъатэм, хуабжьагъыу къащтэфынущ сыхьэтым километри 120-рэ.

- Языныкъуэ пцІащхъуэхэм я абгъуэхэр унащхьэхэм и лъабжьэм кіэщіащіыхь, языныкъуэхэм бгы нэпкъхэм щаухуэ, жыгым щызыщІхэри яхэтщ. Зы пцІащхъуэ унагъуэм абгъуэ яухуэным токІуадэ махуи 8 нэс. Абгъуэхэр быдэу зэращіым и фіыгъэкіэ, илъэс бжыгъэкіэ щопсэухэ. Сыт къызыхащІыкІыр я унэр? Я ІупсымкІэ ІэкІуэлъакІуэу ятІэ зэкІэрашхэурэ яухуэ, и кІуэцІым цы, мэкъущІэщ, джэдыц, удз щабэ ираубгъуэж.

- ПцІащхъуэм и нэхэр жанщ. Къыздилъэтыхыым хьэпщхупщ цІыкІухэр къелъагъуф икІи тыншу къеубыд.

- Хуабапіэ зыфіэфі пціащхъуэхэм илъэсым тізу я хэщіапіэр яхъуэж.

- ПцІащхъуэ шырхэм лъэтэфу зрагъасэ, кърашу махуэ 22 - 32 дэк а нэужь. ПцІащхъуэхэр Эстонием дамыгъэу

къыщагъэсэбэп. 2008 гъэм абы къыщыдагъэк а ахъшэ жьгъейм пц ащхъуэ сурэт хэшІыхьаш.

- Къэрал зыбжанэм пцІащхъуэхэр нэщэнэфІу къыщалъытэ: Африкэм ар къабзагъэм и нэщэнэщ, Китайм - унагъуэ насыпым. Адыгэхэм нэщэнэфІу къалъытэ уи лъапсэр абыхэм псэупіэ яхуэхъуныр, унащхьэ щІагъ, гуэщ хуэдэхэм я абгъуэр щаухуэныр икІи илъэс къэс абы къэлъэтэжыныр.

Мы къыдэкІыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Дыщэк Соня, корректорхэу Инэрокъуэ Азэмэт (1, 2-нэ нап.), Нэужьокъуэ Заирэ (3, 4-нэ нап.). КомпьютеркІэ газетым и теплъэр ящІащ Дол Маринэ, Мэлбахъуэ Анжелэ, сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэщ.

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер ІэнатІэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр П 5894 • Тираж 2.039 • Заказ №133

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:

ЖьэкІэмыхъу Маринэ (унафэщІ-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщІэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ШхьэщэмыщІ Изэ.

Езыгъэтхахэр «Адыгэ псалъэ»

КъыдэзыгъэкІхэмрэ редакцэмрэ я хэщІапІэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республи-

газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

кэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ ІуэхухэмкІэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкIэ-42-57-59; шэнхабзэмкIэ-42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 40-15-31; хъыбарыщІэхэмрэ спортымкІэ - 42-22-88, 42-60-53, 42-22-89; зэдзэкІакІуэхэм - 42-21-88; корректорхэм

42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер ІэнатІэм - 42-26-41; сурэттеххэм -42-75-78, 42-63-64.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкІэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту

шыткъым. Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщ Гэныгъэхэмк Гэ и управленэм. Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІ́эм ПИ №ТУ07-00117-м щІэту ятхащ

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокІ «Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А